

dæ, uel quæ uelociter aut per gyrū moueatur, uel procul, aut deorsum sit, aspectus; uentorum perflatus, solares lunaresq; radij, clamor, cantus altior, & in totum quæcunq; uehementius agitare sensus & cerebrum ualent. Nam exercenda sunt inferiora membra, capite quātum fieri poterit immobili permanente. Atq; de uictus ratione hæc dicta sint: cum quibus finem fecissem, nisi occurrissent nōnulla, à Græcis *περίαιμα*, à Latinis amuleta uocata, quæ cum physice hunc morbum curare ab excellentibus quibusdam medicis scripta sint, quāuis à me parum sint credita, non penitus uisa sunt relinquenda. Lapillus albus uel ruber in uentre pulli hirundinis inuentus, brachio alligatus, Lapis laspis capnosfes, hoc est, fumalis nūcupatus, in collo gestatus. Iaspis alius calamo similis in annulo ligatus. Idem facit chrysolithos, coralliū, pæoniæ & solani radix in linteo colligata. A sini frons in corio alligata.

Habes tandem, mi fili, quod tertio abhinc mense petijsti. Moræ autem causa, nō aduersa, ut fortè suspicaris, ualetudo: satis enim belle per totam æstatem me habuit, sed aliud ab alio negocium. Vale.

Ferrariæ, XII. Calend. Octob. M. D. XXXI.

IOANNIS MANARDI EPISTO

LARVM MEDICINALIVM LIBER

DECIMVS QVARTVS.

EPIST. I. Ioan. Manard. Andreae Turino medico excellentis. S. P. D. Defenditur opinio de sectione uenæ lateris patientis.

MARTINVS Hunnus Germanus magno cum sc̄nore me nomine tuo resalutauit: pro simplici enim & uerbotenus facta salutatione, plenā amoris in me, ne dicā obseruatiæ epistolam, & acutissimam aduersus Curtium, medicum nostro æuo ualde famigeratū, de sectione uenæ in pleuritide, disputationem, ab urbe reportauit. Hanc ego statim & absq; interpiratione deuorauī potius quā legi. Deus bone, quā acer & uigil in argumentando, quā solers & uiuax in confutando, quā prudens & emunctus mihi uisus es in respōdendo. Cœpi posthac perlegere cunctatius, atq; in legēdo cogitare, in quibus tecū, & in quibus secus & sentirem, & in quadam mea ad Iacobū Pharusium medicum insignem epistola scriptis mādassē. Quicquid autem occur rebat, mihi ipsi potius quā alijs in margine tui commentarioli breuiter & cōcisim adnotaui. Hæc qualiacunq; sunt, fusiū aliquantisper explicata, quoniā id à me per epistolam tuam exposcis, ad te mitto: hac tamen lege, ut eo animi candore accipias, & ea animi synceritate legas, quo à me & scripta sunt, & ad te missa. Sitq; procul à nobis omnis lis & certamen, nisi id quod ueritatis indagandæ inuitur studio, & honestum ab Hesiodo primum, deinde à Galeno reputatū est. Ut igitur iam rem ipsam aggrediar, ordine quo ipse usus es seruato, ab his quæ ab initio operis ex Hippocratis & Galeni sentētia tanquā axiomata supponis, incipiam. Ea sunt plus minus uel, si bene numerauī, nouem.

- 1 Duplicem esse humorē in phlegmone, qui per uiam defluxus generatur, fluentem scilicet & fluxum.
- 2 Fluenti deberi retractionem, fluxo deriuationem.
- 3 Incipiente phlegmone prohibendum id quod influīt: in antiquo euacuandum id quod est in particulari occlusum.

Præserua

4 Præseruationem, seu ut nunc uocare cœperūt, prouidentiam & cautelam aliam esse à curatione.

5 Præseruationem prius exequendam esse à medico, quàm curationem.

6 Aduertendum prius ad contrarium, posterius ex ipsa parte uacuandum.

7 Retractio ad contrarium, deriuatio per rectum facienda.

8 Vtrunq; per communes & coniuges uenas moliendum.

9 Retractio ubi sola intenditur, multo tempore præcedere debet deriuationem.

Hæc sunt quæ ueluti principia quædam ex Hippocratis & Galeni doctrina à te subiiciuntur, quæ à nobis sigillatim sunt examinanda.

10 In primo ego tecum sentio: sed tertium membrum addo, reperiri scilicet posse in corpore phlegmonem patiente humorem, qui nec fluit nec fluxit, sed uel fluet, uel fluere, nisi aliò trahatur, uel à corpore euacuetur, aptus est: huic uerius quàm fluenti deberi præseruationem.

Secundæ addo etiam quoddam genus tertium: ex ipsa uidelicet patiente particula euacuationē, aliam à retractione, quæ ad contraria loca: & à deriuatione, quæ ad propinqua. Sicuti alia est patiens particula, ab ea quæ contraria est, & à propinqua. Hancq; assero deberi materiæ quæ in patiente particula adeò fixa est, ut neq; per reuulsionem, neq; per deriuationem potuerit uacuari: in cuius tamen uacuatione tota cōsistit curatio, quæ ad nihil aliud tendit, nisi ad materiam, quæ tumorem præter naturam facit, uacuandam.

Tertiam sic moderor, ut dicam, in incipiēte phlegmone, sicut & in antiqua, intentionem medici esse debere, non solum humorē qui fluit, sed & eum qui fluere posset, prohibere ne fluat: & eam humoris partē quæ iam fluxit, euacuare. Licet hanc ultimam intentionem non semper opere simul cum alia exequi possit.

Ea deniq; moderatione utor in quarto, quinto, & sexto: prouidentiam scilicet seu præseruationem quæ humori debetur fluenti uel fluxuro, aliam esse cōcedens à curatione, & magna ex parte eam tēpore præire: posse tamen utranq; à prudente & bono medico, simul & unica uenæ sectione, in morbis præsertim acutis cōpleri: quæ in eo quod ad contrariū trahit, reuulsio: in eo quod ad propinqua, aliquo modo dici potest deriuatio: in eo uero quod materiam in phlegmone contentam euacuat, curatio erit nuncupanda. Hancq; ab Hippocrate ceu audaciore quàm nunc sumus, lib. 2. de uictu morborum acutorum, in laterali dolore ad iugulum ascendente, & ad calefactoria non sedato, imperari.

Septimæ primā partem admitto, si contraria intelligantur, non tantum quæ maxime distant, ut infimis suprema, sed & quæ nō maxime, ut dextris sinistra, internis externa, anterioribus posteriora. Secundæ quoq; parti libenter accedo, si hoc priuilegium nō ita deriuationi adscribatur, ut à reuulsione auferatur. Vtraq; enim (ut tu ipse etiā inferius fateris) est per rectum facienda. Satis tamē admiratus sum, quod hic dicas deriuationē fieri per rectum, & infra in responsione ad primam Curtij rationem eam fieri dicas ad latus.

In octaua nulla est nobis dissentio. At in nona, tota (ut aiūt) uia distamus. In acutis quippe morbis (de his enim est disputatio) quādo deriuatio post reuulsionem est necessaria, magna nec potest nec esse debet inter utranq; mora: siquidem morbus ipse acutus breuis est, & citò præterit occasio. Hæc sunt quæ in summa de tuis suppositionibus mihi uidentur sentienda.

Reliquū est, ut relictis, uel in alium locū dilatis tuis ad Curtij rationes responsionibus, ad solutionē earum accedamus, quas ipse Curtius contra propriū dogma facit, & quibus tu maxime uideris inniti. Quarū prima, sumpta ex quatuor modis reuulsionū, positis à Galeno in Methodo, & cōmentariolo de reuulsione, tantū abest ut cōtra nos cōcludat, ut opinionē potius nostram maxime cōfirmet. Si enim inter

reuelliones ea connumeranda est, quæ ab interioribus trahit ad exteriora, quis unquam negauerit uenæ cubiti sectionē esse reuulsuā, quū ex utrouis latere fiat, à costis semper trahat ad cubitum: Sed & si quis bene cōsideret, uidebit eam quoq; à superioribus trahere ad inferiora, uel econtrario: flexura quippe cubiti (ubi iecoraria uena cōmuniter aperitur) inferior est subcingente mēbrana, si manū ad genu declines: uel superior, si manū uel supra caput eleues, uel totū brachiū quantū uales, intendas, ut in sectione uenæ fit: quod Celsus sequutus, brachiū supra costā esse affirmauit: & à dextris quoq; ad sinistra, aut econtrario trahit, quēadmodū in epistola ad Pharusium demōstrauimus. Expletur igitur una & eadē uenæ eiusdē lateris sectione, triplex retractionis genus: ab interioribus quippe ad exteriora, à superioribus ad inferiora, uel econtrario iuxta uarios positus & cōsiderationes, & à dextro ad sinistrū, uel à sinistro trahit ad dextrum. Quare nō immeritō est inter reuulsiuas numerāda. Quicquid autem garriat Auer. susq; deq; facio: aut enim Galenū non legit, aut si legit, oscitāter legit, nec intellexit. Vnā enim eandemq; sententiā in hac re semper habuit: nec in uniuersalib. & in Methodo aliud dixit, ut ille putat, q̄ reuulsionē ad partem aliquo modo contrariā faciendam, rectitudine tamen semper seruata. Nam id quod addis de hepatis apostemate, eodē fundamēto soluitur. Sectio enim uenæ dextri lateris, reuulsua & ipsa est: quoniam & ab his quæ intus sunt, ad ea quæ extrā proculdubio trahit, & à sinistris aliquo pacto ad dextra: cū iecur, tamen si in parte totius corporis dextra sitū sit, manus tamen dextræ cōparatione ad sinistra deuerget. Quare reuellere omnino & eam fatendū, sicuti & illam quæ fit incisa uena frontis, parte posteriore capitis dolente. De ea enim sic uerbū ex uerbo loquitur Gal. in uulgati illius aphor. expositione: Dolentē partē capitis posteriorē &c. Non solum studet Hippoc. ubi opus est euacuare, sed & cum reuulsione. Reuulsio autē ad cōtraria fit: secundū longitudinē quidem sursum & deorsum: secundū latitudinē hinc atq; hinc, hoc est, à dextra & à sinistra: secundū profunditatē uero, ut antē & retro. Nūc igitur in posterioris partis capitis dolorib. euacuatio cū reuulsione ex fronte fiet. Ex quibus Galeni uerbis apparet, q̄ ridendi sint sapiētes illi, qui reuulsionē metientes, tantā intercapedinē requirī aiūt, inter locū à quo reuulsio faciēda, & eum ad quem, quantū distat humerus ab humero. Nam ne in gigāte quidē tantū distaret frons ab occipitio, quantū in homine mediocris staturæ humerus distat ab humero. Quāq; si totā uiam metiamur, quæ est à latere patiēte ad uenā sectam, nō multo minor erit, q̄ distātia humeri ab humero. Patet etiā ex eisdē Galeni uerbis, eandē uenæ sectionem & reuulsuā esse & euacuantē: quod sapientes illi negarūt, dicētes eam deriuatiuam, non reuulsuam. Patet & tertio non semper seruandum illum ordinē, ut reuulsio euacuationē longo tempore præcedat. Vide igitur quā facile sit hoc argumentum primū soluere, nec opus sit uel asserere, Galenū aliud alio loco sensisse, uel de reuulsione, dum sola fit intellexisse, uel de alijs reuulsionibus, non de uenæ sectione loquutum, uel dextram plus trahere ad sinistrum, quā sinistram.

Aliam dubitationē tāgis circa idem argumentū: quare scilicet dolente uno pede, Gal. cōsentit ut uena alterius pedis scindat: & similiter in manu: non autē idem cōcedit in latere pleuritide affecto. Quæ dubitatio multos etiā ex nostris adeò angit, ut Gal. secū in hoc pugnare cōtendant, quū tamē in prōptu respōsio sit & diuersitatis ratio. Vena siquidē in brachio phlegmonē patiēte, alia nō præeūte euacuatione, secari nō potest, nisi sanguis qui in toto corpore abūdat, uersus locū patientē moueat: quæ res intētionī medici in principio omnino aduersat, quærētī ad longinqua facere retractionē, non uersus patientē locū humorē attrahere. At in pleuritide, secta etiā eiusdem brachij uena, hoc est, lateris inflammationē patiētis, fit ad longinqua & minime læsa retractionē. Brachiū enim satis distat à mēbrana subcingēte, nec ullam patitur inflammationē: quare non est in utraq; sectione eadem ratio. Sed restat circa hanc

hanc materiã maior mihi scrupulus, quomodo scilicet in hac uenę pedis sectiõe, alio pede phlegmonẽ patiẽte, seruet̃ Hip. decretũ, κατ' ἴξιν, hoc est, per rectũ semper fieri iubẽtis euacuationẽ; præcipue cũ hanc uideat̃ Gal. ei parẽ facere, quæ in manu ab eodẽ cũ pede latere facit retractionẽ, quã per rectũ fieri nemo potest ambigere. Cui dubitationi nõ aliter, meo iudicio, respõderi potest, q̃ si dixerimus, retractiones hæc, à pede scilicet ad pedẽ, uel à manu ad manũ, à rectitudinis ratiõe nõ magis cadere, q̃ eã quę fit ab occipitio, ad frontẽ trahi uel imaginari potest: ita à brachio ad alterũ brachiũ, & ab imo crure ad reliquũ: quod in iecore, iecorariæ uenæ sinistri brachij cõparato, uel in dextro latere eidẽ uenę sinistrę cõparato, nõ potest cõtingere. Si quis uero eadẽ ratiõe dicat, uenã iecorariã dextri cubiti nõ esse è directo dextrę partis subcingẽtis mēbranæ phlegmonẽ patiẽtis: dicã, in huiuscemodi uenæ sectiõe, aliã rectitudinẽ seruari, q̃ per lineã longitudini corporis respõdentẽ, totũq̃ corpus in duas diuidentẽ medietates. Imaginamur in sectione uenę, diuersi lateris nullã esse directiõnẽ, nec eã uidelicet quæ per lōgitudinẽ, neq̃ eã quæ per trãsuersum, seruadãq̃ præcipue primã ubi hoc fieri possit: ubi uero nõ possit, ad alterã potius recurrendũ, q̃ rectitudo penitus deserẽda. Et hæc quidẽ dicta sufficiãt quantũ ad Achillem (ut tu uocas) repellendũ. Deinceps uidendũ quomodo Hectorẽ, hoc est secũdũ argumentũ, (ita enim & tu uocas) propulsemus. Eius uis in ordine euacuationũ uidet̃ cõsistere, inter quas præcedit reuulsio, sequit̃ deriuatio, atq̃ post has tertia est quæ ab ipsa patiẽte particula fit euacuatio. Cũ igit̃ sectio uenę eiusdẽ lateris sit deriuatiua, eã in acie præcedere debet reuulsio, hoc est, oppositi lateris sectio. Hęc, ni fallor, est secũdi arg. uis, quæ haud difficulter repellitur ex his quæ tuis, tertiæ, quartæ, quintæ, sextæ, addidimus suppositiõib. Reuellit enim primo uenæ eiusdẽ lateris sectio, ut in solutiõe primi arg. ostendimus. Ultimo uero, dũ scilicet sanguis exijt q̃ in inflãmata parte occludebat̃, principali, hoc est curatiuæ, cõducit. Et ne me hæc finxisse dicas, præter id quod ex definitiõib. illarũ operationũ mea hæc dicta sequunt̃: (reuulsio enim est auersio ad cõtraria: deriuatio, ad propinqua: & tertia ex ipsa patiẽte particula euacuatio) uerba etiã Gal. 2. lib. de uictu morb. acut. eadẽ sectionẽ uenæ cubiti, quã reuulsio esse ostẽdimus, euacuare sanguinẽ in inflãmatione cõtentũ, aptissime mōstrat. Iecorariã enim humerali cõparans, ait: Nos celeriter & magis q̃ alias particulas euacuare festinamus, eã quæ patit̃ inflãmationẽ, & præcipue in acutis morbis, quod interior cubiti uena facit. Et paulò post in ead. cõment. ait: Sufficiẽs indicatiũ, quod sanguis ex particula inflãmationẽ patiẽte trãsumptus sit, est coloris permutatio. Liquet igit̃ ex Gal. sentẽtia, per eandẽ uenæ sectionẽ & reuulsionẽ fieri, & sanguinis in inflãmatione cõtenti euacuationẽ: & quod hoc quidẽ phlegmone inchoãte fieri uelint & Hipp. & Gal. series ipsa Hipp. manifestissime ostẽdit. Vbi enim Hip. docuit, tentãdum esse à principio ut dolorẽ per calefactoria exoluamus, uariãq̃ calefactoria recitauit, subdit: Si ad calefactoria dolor nõ soluat̃, nõ esse ipsis multo tẽpore utẽdum. Sed dolore ad clauũ ascẽdente inferiorẽ cubiti uenã secandam, nec à missione sanguinis cessandũ, donec color sanguinis muteĩ. Id uero q̃d in hoc loco tacuit Hip. ceu alibi dictũ, 4. lib. suppleuit quisquis fuit illius libri autor, repetens primi libri dicta, atq̃ addẽs, ex quo latere uena secãda. Ait enim: Si quidẽ dolor sursum ad clauũ peruenerit, uel circa mãmillã & brachiũ, interiorẽ brachij uenã scindere oportet, ex ea, quæcũq̃ illa sit, parte, in qua est dolor. Quẽ locũ enarrãs Gal. inquit: Hic quoq̃ exequit̃ legitimæ partis sententiã, additq̃ nõnulla quæ intelligi tamẽ poterãt ex his quæ dixerat, quale & hoc, per rectũ lateris patiẽtis faciẽdã uenæ sectionẽ. Hęc Gal. Ex quib. liquet, eadẽ esse huius libri quarti & libri secũdi de uenæ sectione in pleuride sententiã, adiecta cõditione semp̃ ab Hip. intellecta, ut è directo patiẽtis particule fiat. Cũ igit̃ (ut ostẽdimus) sectio, quã in 2. lib. præcipit, sit ab initio morbi post calefactoria faciẽda; sequit̃ eã è directo fieri debere. Nec est, ut dicas, calefactoria tentandi

gratia facta, & posse quocūq; morbi tēpore afferrī, reclamāte ipso Hipp. & ab initio quidem lib. dicēte, primū calefactorijs tentandū ut dolorē soluamus. & paulò post: Si dolor ad calefactoria nō soluit, nō oportere multo tēpore calefacere, quoniā aescit pulmo & pus gignitur. Nec probādi hi mihi uident, qui uerbo Hipp. innixi, calefactoria nō ad curationē pertinere putāt, sed ad tentationē: quū tamē ad cōplendā primā curatiuā intētionē, hoc est, ad euacuādā materiā in inflāmatione cōtentā, ea fieri iubeat Hip. & quēadmodū ait Gal. ad attenuandū & discutiendū sanguinē in phlegmone cōtentū. Quod si nō sequit, est quia plus trahit q̄ discutiāt: quod absq; copia humorū in toto corpore nō accidit. Quare euacuādū totū corpus uel p uenā sectionē, uel p pharmacū, nec calefactorijs amplius utēdū. Et hęc pro solutiōe secūda ratiois uident sufficere, nec opus esse ut dicamus aliā indicationē sumi à materia, aliā à loco: uel q̄d in pleuritide nō sumus certi à quo loco materia fluat, sicuti in capite & utero. Tertiā rationē nō adducis, neq; ego scio quā sit: sed cū dicas eadem uia remanere efficacissimā, ego pariter dicere possum, quod eadem uia tollenda sit.

Ad quartā accedēdo, quā inter omēs uidet p̄babilior, dico, Gal. uerba 13. Meth. quod auersio sit ad lōgissima faciēda, esse sanē & eo modo quo ipse semetipsum declarat intelligēda: alioq; semp opus esset scindere uenā, quā per duas (ut aiūt) diametros distat à loco patiēte, atq; in pleuritide non ē talo malleolo uel ē directo lateris patiētis sito mittēdū sanguinē, sed ex opposito: quod nec tu, nec Auic. fateēt. Moderari igit hoc Gal. dictū oportet per duas eiusdē ratas & p̄petuas sentētias, eā scilicet quā nup̄ tetigimus, ut ē directo patiētis loci: & alterā, ut per cōmunes uenas, adde, si placet, & nota dignas, fiat euacuatio: ne cogamur fateri uenas extremā manus, debere in pleuritide prae alijs secari. Sed aduertēda quoq; bene loca Gal. in q̄bus praecepit, reuulsionē ad lōgissima faciēdā, atq; cū p̄cedētib. subsequētibusq; uerbis & sentētijs cōferēda. Occurrūt aut nūc mihi quatuor loca, in quibus ea uerba scribunt. Primus lib. 2. de nat. humana, ubi nō ex p̄pria sentētia à Gal. scribunt, nec quasi Hip. magni uerba, cū pro Hippocratico libellū illū secūdū Gal. nō agnoscat, sed ueluti à nescio quo scripta, quē deridēdo nouū Prometheū uocat: q̄ postq̄ modo suo uenas finxerat, edocturus earū sectionē, ait: Studere oportet incisiōes facere q̄ lōgissime à locis, in q̄bus dolores fieri didicimus. Quā uerba exponēs Gal. autorē illum dānat, q̄d nō determinauerit, utrū dolentib. iā partib. reuulsio influentiū humorū sit ad remota faciēda, aut sanitatis tēpore: sibi aut uideri, hęc potius in sanis dici: uolente scriptore, redūdātes humores assuescere ad alias ferri particulas. Secundus locus est Artis medicinalis, q̄ eodē modo intelligendus est, scilicet sanitatis tēpore: siq̄dē de parte artis, quā p̄seruatiua dicit, inibi sermo habet. Tertius & quartus locus ubi mentio lōgissimā huius reuulsiois, est 13. lib. Meth. Bis aut ibi hoc legit, sed secūdo loco cum exēplorū adiectiōe, per quā ostēdit se nō de lōgissima simpliciter locutū, imò nec de ea, quē licet nō extreme distet, ualde tamē remouet. Siq̄dē in affectiōib. capitis, p̄ferunt humeralē mediā & iecorariā: & in affectiōib. iecoris, pectoris & cordis, reliquis anteponit iecorariā: cū tamē apte cōstet, humeralē capiti, & iecorariā iecori, esse propiniorē. Demū generaliter loquēs, ait: Semp aut in omib. eas, quā ē directo. A qua directiōe cū cadat ea uena quā ex opposito iacet lateri pleuritide uexato, cōstat secūdū Gal. mētē, nō hāc, sed eā quā ē directo, esse secādā: q̄d etiā apte dixit in lib. curatiuo de uenā sect. Nec dici potest (ut tu in respōsione ad primā Curtij rationē scribis) Gal. de illa uenā sectiōe locutū, quā in cōsistēdi uigore sit: quū aptissimis uerbis teste in eod. 13. lib. Meth. se de principijs loq̄ inflāmationū. Ab initio siq̄dē eius sermonis ait: Subijciāt igit hepar incipiēs inflāmationē pati. Et paulò post: Oculis inflāmationē pati incipiētib. & in iocinore cū phlegmone laborare incipit, & in renib. si cuti si renes. Et ne lōgiores simus in re manifesta, in tota illa serie de principio loquit inflāmationū, atq; uniuersaliter cōcludit faciēdā ē directo euacuationē. Verū quo pacto possunt Hip. & Gal. quādo secādā uenā in pleuritide ex directo dicūt, in cōsistēdi

stendi uigore intellexisse, ipso Hipp. quasi preconiis uoce in aphor. medicis clamate:
 Incipientib. morbis si qd uideat mouedū, moue: cū aut in cōsistēdi uigore sunt, quietē
 habere melius est. Galenoq; in hæc uerba ei succinēte, in illorū morborū principijs
 in qbus spes est saluari debere laborātē, tentandū est afferre maiora auxilia, de qbus
 dixit Hip. si quid uideat mouedū, moue. Sunt aut hæc, phlebotomia præcipue, inter-
 dū etiā purgatio, quorū neutrum in cōsistēdi uigore accipiendū. Nisi igit uoluerimus
 fateri, Hip. & Gal. sibijpsis pugnātia scripsisse, dicere nō possumus, eos dū uenā se-
 cari, uel purgatoriū medicamē dari præcipiūt, de cōsistēdi uigore fuisse locutos, in
 quo maiora auxilia penitus interdicit, & quieti indulgendū, ratio ipsa, quæ plus ua-
 let q̄ om̄is autoritas, psuadet: purgationē tamē sicuti & uenæ sectionē ab initio quā-
 doq; cōcedentes. Quod certe mirū est te alioq; oculatissimū, apud Gal. nō legisse, eū
 locū exponēte, quē tu ex 4. lib. de uictu morb. acut. citasti. Subijciā aut Gal. uerba,
 à me utcūq; ex tēpore trāslata: Pharmacū exhibēdū quarto die absq; determinatiōe
 dixit: in nullo enim auxilio laborāti afferēdo intentio habēda est ad dierū numerū,
 sed ueluti Hip. inquit, aut statim ab initio priusquā humores firmētur, exhibēda est
 pharmacia: aut posterius, quādo iam fuerint cōcocti. Quare & circa primā diē, inter-
 rim & secundā & quartā, interdū & quintā pharmacū exhibuimus, nō in quarta so-
 lum, quēadmodū iste scripsit. Hæc Gal. Quibus si addideris ea quæ ab eodē in prin-
 cipio huius cōment. scribunt, aperte cognosces, sectionē uenæ & purgationē, quas
 Hip. lib. 2. præcepit, esse in pleuritide ab initio faciendas. Ait enim: Pleuriticū nomi-
 nauit, eū qui ab Hip. in parte libri legitima dictus est, in quo purgat eos qui ita se ha-
 bent pleuriticos. Hæc Gal. eos qui ita se habēt intelligēs, in quib. scilicet dolor est in
 inferiore thoracis parte, quos se quādoq; purgasse prima die Gal. fatetur, atq; ut se-
 quens est, in principio (quocūq; trium modorū apud medicos notorū principiū acci-
 piat) in quo etiā principio, dolore ascēdente, sectionē uenæ facit. Nec dici potest (ut
 tu dicis) quod Hip. hoc pharmacū dederit, ad materiā antecedentē uacuādā, cū loco
 sectionis uenæ eo utat, per quā euacuari uoluit materiā in inflāmatiōe cōtentā, q̄ ad
 iugulū usq; & ad brachiū dolorē facit, eādēq; intentionē euacuādi per pharmacū in
 dolore ad præcordia declināte habere uideat, ut scilicet utraq; & reuellere, & mate-
 riā in inflāmatiōe cōtentā, ualeat euacuare. Sicuti enim purgatio ad cōtrariū trahit,
 q̄ à superiorib. ad inferiora: ita & uenæ sectio ē directo facta, ad cōtrariū multis mo-
 dis trahit, ut superius (ni fallor) demonstratū est: ambæq; p̄pterea cōtrarietatis ratioe
 pariter reuulsuē dici merent. Gal. tamē, quēadmodū in epist. ad Pharusiū scripsi, in
 hac purgatiōe recessit ab Hip. qd adeò clarū est, ut mirari satis nō possim, esse uiros
 alioq; excell. q̄ dicāt Gal. aliqñ ne latū qdē unguē, unquā ab Hip. recessisse: cū nulla
 ferē sit Hip. cōmētatio, in cuius expositiōe nō semel eū (modeste tamē) reprehēdat:
 præsertim si pro Hippocraticis habeamus, quæcūq; sub eius titulo & nūc legunt, &
 apud antiquores sunt lecta. Sed & in legitimis magni Hip. lib. exponēdis, ut erat libe-
 ri animi, & nullius addictus iurare in uerba magistri, modo ordinē, modo uerba, sed
 & interdū sententiā quoq; nō approbat. Sed ut reliqua nūc dimittamus, q̄s nō cogno-
 scat in hac parte pro Hipp. Gal. nō stare: scribēte Hip. si subter septū fuerit dolor, &
 ad clauē nō adnuat, mollire aluū oportet, aut nigro elleboro, aut peplio: Galeno ue-
 ro ipso, postq̄ Hip. uerba exposuerat, dicēte, Cognoscere qdē hæc oportet & memi-
 nisse, nō semp uero in pleuriticis uti. Quod enim dixerat Hip. agere oportere, Gal.
 dicit nō semper agēdū: nec solū dicit, sed ratioib. probat, etiā ex aphor. (cuius initiū,
 In acutis passiōib. rarō, & in principijs, pharmacijs utēdū) atq; ex febris uehemētia,
 in qua etiā si dolor ad præcordia perueniat, per sectionē potius uenæ, q̄ per pharma-
 ciā euacuatio faciēda, q̄ maius periculū in ea est, & maiori infortunio subijciē, præ-
 cipue quādo naturæ agrotātis experiētiā nō habuerimus. Quod igit Hip. dixit, ser-
 mone absoluto oportere fieri, hoc Gal. rarō faciēdū dixit, & solū modo duab. stātib.
 cōditionibus, febris scilicet nō uehemēti, & cognita per experiētiā agrotātis natura.

Aphorismus aut à Gal. adductus, clare ostēdit, pharmaciā hīc ab Hip. præceptā, esse intelligēdā in principio: alioquin nō esset proposito Gal. deseruiēs, si Hip. in lib. de uictu morb. acut. de pharmaciā, in cōsistendi uigore dāda, intellexisset, quū aphor. de principio loquat. Vtrunq; igitur liquet, & Hip. de euacuationib. in principio faciēdis locutū, & Gal. cū Hipp. in sectione uenæ sensisse, sed in pharmaciā ab eo discordasse. Pariter quoq; tollit, quod à te dictū est, Hipp. nō de præseruatione, sed de curatione tantū locutū, quæ morbo iam facto debet. Nō enim cōsueuit Hip. præseruationē à curatione, in morbis adhuc fiētibus distinguere: sicut nec semp eos actus distinguit

» Gal. Hippoc. siquidē in aphor. inquit: Quæcūq; ægritudines à plenitudine sūt, euacuatione sanat. Quem aphor. Gal. enarrans, delirare quosdā neotericos dicit, asserētes ablationē causarū morbos facientiū nō esse curationē, sed præseruationē: ibi esse solā curationē dicens, ubi nō adest causa faciens: ibi præseruationē, ubi causa quæ adest, nondū morbū facit: tūc mixtā quodāmodo præseruationē & curationē, cū facit: nec habere propriū nomē: & propterea aliās alio, in hoc opere medicos uti, modo curationē, modo præseruationē uocātes. Dicere igitur, Hip. docuisse curationē nō præseruationē, est in nomine (ut Gal. ait) litem facere: & ut in cyclicis & clamorosis disputationib. fortē tolerari possit hæc responsio, in his certe quæ pacato animo tractant, fuga potius uidet̄ q̄ defensio, præsertim cū nullibi Hipp. aliā docuerit uenæ sectionē, neq; in pleuritide, neq; in alio quouis morbo, q̄ quæ per directū: tacēdoq; semp aliā, & hāc laudādo, etiā tacēdo nos monet, eā quæ ex diuerso fit latere, semp fugiēdā: & quoties iubet uenæ sectionē, eā iubere quæ fit per directū. Quod cōsiderās Gal. obseruās q; diligēter ea quæ q̄tidie in ægrotis uidebant̄, & quæ Hip. exacte custodiens scripserat, unū & primū caput esse dicit, sanguinis eruptiōes: quæ per rectū sūt, maximū afferre ægrotātib. emolumentū: & quæ ecōtrario, nō iuuare, sed dissoluēdo uires potius obesse. Quod ubi in lienis & iocinoris tumorib. mōstrauit, ad opatiōes artis cōuersus, idem in cucurbitulis & uenarū sectionib. cōtingere ostēdit. Deinde ad pleuritidē ueniēs, subdit: Verū & in pleuriticis quæ ex directo patiētis lateris uenæ sectio, euidentissimū multoties demōstrauit iuuamētū: quæ uero ex opposita manu, aut omīno exile, aut post tēpus. Videre igitur hinc licet, & præponi eā quæ ex directo alteri: & Galenū ad sic sentiendū, nō tantū Hip. autoritate ductū, quātū naturæ imitatione, & longi tēporis obseruatione. Quod si (ut dicis) nō ex pposito ibi locutus est, ad quem nā quæso aliū locū ptinere hæc tractatio magis poterit, cū liber hic peculiariter sit sectioni uenæ dicatus, & in eius proœmio quarēdū inter reliqua dixerit, an differat, quæcūq; quis maluerit uenā secare, cū omēs eque in omni iuuēt affectione: an quæadmodū Hip. & alij probatissimi medicorū uoluerūt, magnū discrimen sit, si hāc uel illā secueris. Quod discrimē quū in hoc loco ex eiusdē Hip. uerbis mōstrauerit, nescio quomodo dici possit, nō ex pposito locutus. Sicuti nec etiā uideo, quo pacto credēdū, sectionē ex directo in pleuritide nō posse fieri ab initio: præsertim quū ostēsum sit, eā retrahere semper, & quādoq; si mutatio coloris expectet̄, ex loco euacuare, atq; ut sequens est, triū uenæ sectionū uim habere: Reuulsuæ quidē, quatenus ab interiorib. ad exteriora, à subcingente uidelicet mēbrana, quæ intra thoracē est, ad cubitū, atq; à dextro ad sinistrū, uel econtrario, & aliquo etiā modo ab inferioribus trahit ad superiora. Deriuatiuæ, quia ad brachiū trahit, à latere non ualde longinquum. Demū & ex ipso loco, si sanguis eousq; sinatur fluere, quoad ille exeat, qui in phlegmone continebatur: quod permittere optimū est, inquit Galen. lib. de uenæ sectione, in omni magna phlegmone, quæ est prope sectam uenam. Nemo autem mirabitur eandem uenam eiusdem loci comparatione, dici longe & propē, qui sciat eas uoces de numero earum esse, quæ relatiuæ nominantur. Iecoraria quippe uena prope membranam inflammata est, uenæ extremæ manus uel tali relaxata. Si igitur Hippocrates & Galenus ita in pleuritide sicut & in alio quouis morbo, eam

Onider
penum
quæ par
præcipu
nā, coac
doibus aut hīc hūm
que, nō nō ulla alterū tam
eiusdē ac oculorū graui
ritas, totius corporis leg
uis aditāta, arida sicut
peculiariter conlequi uia
coltas, mucus, & licet
dondantā. Cōcta igitur h
dolum tēperatura, quæ
Fritus uero ille calor quā
pare sūt, quæ maiorē pa
si præseruatio uniuersior
cranī, ut posthac moder
eis legēdū uerūt, adeo
uari ualeat. Duo autē h
munt, quæ gerūtur, quæ
in medicamēta, aer.
humores gignēt
gipices magni, tenaces
ab his immunes sunt, ar
uuant, sed & affi tolerā
uoluntaria. Lac, caleu
iōs solueturū, præter p
lūā. Salta omnia, si m
tū ad hūm exulta. Fructu
omni generis. Omnia ol
gūm quæ tamē m
hūm, sicut & uena ca

bo, eā quæ per directū fit uenæ sectionē semper laudarūt, atq; ei quæ per aduersum prætulērūt, neq; unquā inueniunt aliter scripsisse: quis duabus uocib. quibus Gal. usus est, cōtrarij scilicet & longissimi, motus, (quas tamē sanē intellectas mōstrauimus ei quæ per rectū conuenire) dicere potest, eā quæ in aduerso sit cubito, in aliquo uel ca-
 10 su uel tēpore, iuxta illorū sententiā, in pleuritide esse præferendā: quas certe uoces, cōtrarij scilicet & longissimi, nō ex nostra (ut plerūq; fieri solet) imaginatione, sed modo quo ipsemet Gal. uoluit, intelleximus: atq; uel ex hoc unico fundamēto dilui, quæ-
 cūq; ex uerbis Hippoc. & Gal. aduersus hāc sententiā sūt argumēta, mōstrauimus. Quo uero modo tueri se possint, qui Arabas secuti, uenā cōtrarij cubiti primo, po-
 stea eam quæ ē directo est, scindūt, in quadā mea ad Pharusiū epist. monstraui. Quā
 si fortē tantū tibi ocij quādoq; erit ut legere possis, unā cū alijs meis multis nugis, ad
 te mitto, rogans obtestansq; ut quæcūq; non probabis, quæ necessariō plurima
 erunt, obelo confodias. Malo enim tali ense pereant, quā miseram uitam agant.
 Vale, & me ama. Ex Ferraria, v. Idus Iulias, M. D. XXXI.

EPIST. II. Iacobo à Barthen Dantisco, uarijs malis affe-
 ctibus quinquennium afflicto.

Consideratis diligenter his, quæ tum ex tuis literis, tum ex colloquio sæ-
 penumero inito, de tuis malis affectib. intellexi: iudico omniū malorū,
 quæ pateris, causas esse, atrā bilem & pituitā, in toto quidē corpore, sed
 præcipue circa præcordia, ostiūq; uētriculi, quod *πυλωρον* Græci nomi-
 20 nāt, coaceruatas, atq; inde ad cerebrum fumidos uapores mittētes. A
 duobus autē hisce humorib. ita oriri quæcūq; te uexāt symptomata, ut nōnulla utrū-
 que, nōnulla alterū tantūmodo sequatur. Nam capitis dolor & ueluti quassatio, &
 eiusedē ac oculorū grauitas & caligatio, auriū sonitus, ructus, somniorū copia & ua-
 rietas, totius corporis segnities, utriusq; humoris sunt germina. Frōtis uero calor, al-
 uis adstricta, arida scabies, pruritus, dentiū corrosio, immodicus appetitus, atrā bilē
 peculiariter consequi uident: sicuti somniorū obliuio, nariū obstructio, spirādī diffi-
 cultas, mucus, & screatus multus, mingēdi difficultas, cū lotij tamē copia, pituitæ re-
 30 dundantiā. Cūcta igit hęc, præter frōtis calorē, pruritū, & dentiū corrosionē, à frigi-
 da sunt tēperatura, quæ à naturalib. præcipue mēbris, ad loca patientia trāsmittitur.
 Frōtis uero ille calor quādoq; perceptus, pruritus & dentiū corrosio ab ea atræ bilis
 parte sūt, quæ maiorē passā adustionē, ad quēdā modū calorē cōtraxit. Curatio igit
 & præseruatio uniuersorū cōgrue fiet, si duo illi mali & redūdātes humores ita coēr-
 ceant, ut posthac modicē habētes, inter proprios fines delitescāt, atq; mēbra, quæ ab
 eis ledi cōsueuerāt, adeò robusta reddant, ut se ab eorū impetu, si quādo inuaserint,
 tueri ualeāt. Duo autē hęc, quatuor salubrib. causis absoluent: his uidelicet quæ su-
 40 munt, quæ gerūtur, quæ educunt, quæ foris admouent. Sumēda sunt, cibus, po-
 tio, medicamēta, aēr. A cibus ergo orsi, uitāda esse dicimus, cōcoctu difficilia, cras-
 sos humores gignētia, & quæcūq; immodicē uel calefaciūt, uel infrigidāt. Vitādi er-
 go pisces magni, tenaces, & omnes quotquot in aquis stantibus capiunt. Qui uero
 ab his immunes sunt, aromatib. uel odoratis herbis sunt cōdiēdi. Elixī præcipue con-
 ueniunt: sed & assi tolerātur. Oua quocūq; modo parata, præter gallinacea, sorbilia
 uel tremula. Lac, caseus, butyrū, & quæcūq; ex eis esca parant. Carnes senū aquati-
 liū & syluestriū, præter phasianos, perdices, & paruas auiculas, quæ in dumetis pa-
 scunt. Salita omnia, & multis aromatib. uel acibus radicib. cōdita, frixaq; & ex assa-
 tiōe ueluti exusta. Fructus omnes, præter pistacia, passas uuas, auellanas. Legumina
 omnis generis. Omnia olera, præter mentā, apiū, qd petroselinū uocāt, saluiā, pule-
 giū, origanū: quæ tamē medicamēti potius, q̄ cibi ratiōe tolerant. Frumētacea omnia,
 hordeo, farre & auena exceptis, Panis azymus, minus uel nimis coctus; clibanitius,

Pituita & atræ
 bilis incōmoda.

uel alio quouis modo, præterquã in furno coctus. Crapula demũ, & quantũ per patriã consuetudinẽ licet, ciborũ uarietas. Potus sit uel uini mediocris, uel ceruisiã hordeaceã, uel medonis uocati, quibus pauci lupi salictarij flores sint adiecti: uel pura mulsa aqua in qua assatus panis sit extinctus, uel anisorũ semina decocta. Medicamenti potius quã cibi ratione potes, rarò tamen, §. 2. uini Cretensis, quod Maluaticum uocãt, mane bibere: capite tamen nõ multum laborãte. Medicamenta sint, quã præcidendi, attenuandi, & roborandi uim habeãt: qualia sunt inter simplicia, absinthiũ, anethum, melissophyllum: semina anesi, foeniculi, cumini: casia (quã Cinamomũ dicitur) zingiber, piper. Ex his possunt parari aromata, addendo præcipue æstatis tempore tantundem sacchari. Inter cõposita: Syrupus de mentha, de absinthio, de calamintha. Electuariũ, aromatitiũ rosatum, diambri, diamoschon.

Aëris, cuius inspiratio semper necessaria est, maxima habenda cura, ut sit purus, nõ occlusus, nõ eximie uel calens uel frigans. Et si quãdo calefaciẽdus erit, lignis potius siccis & odoratis: idẽp nostro potius more fiat, quã (per fornaces quas stubas uocatis) uestro. Debet etiã ab omni malo odore esse penitus immunis: quod per fumigiũ agallochi, uel bẽzoi uocati, cõgrue fiet. Et hæc quidẽ de sumẽdis dicta sint.

Facienda, motu, somno, Venere, studijs, cõprehenduntur. Motus sub se cõtinet ambulationem, cursum, equitationẽ, aurigationem, nauigationem, & id genus reliqua. Sed & exercitiũ proprie acceptum, quod supra dictos motus addit spirationis mutationem. Nullus enim motus uerẽ exercitiũ dici potest, nisi adeò uehemens sit, ut anhelare quodammodo cogat. Quod ut summã utilitatis est, si cibum præcedat, ita maxime noxiũ si sequatur. A cibo igitur uel quiescendum penitus est, uel leniter corpus mouẽdum. Et quod de exercitio dictum est, de frictione etiã intelligendum, quãdo & ipsa motus quidam est. Quemadmodũ uero motũ cibus, ita hunc somnus sequi debet, ita tamen ut inter utrunq; quies mediet. Somnusq; nocturnus sit, nõ diurnus, nisi aliqua causa intercesserit, quã noctem in somnem ducere coëgerit. Sit autem somnus horarũ ad summũ octo, nec corpore supino, sed primo supra dextrũ, secundo supra sinistrũ latus fiat. Ad agẽda quoq; uenerea pertinet: à quibus abstinere Christiana religio iubet eum, qui uxorem non habet: cui potius obediendum, quã Galeno, modicũ eorum usum & per interualla, in tuẽda ualetudine cõmendanti. Ad peragẽda quoq; referũtur studia, quã non alia ad te pertinere puto, quã literarũ, in quibus laborãdum non est, nisi ubi cibus iam descenderit. Quo tẽpore nec assidue tibi cõgruit uel legere uel scribere, sed utruq; crebrò interrumpendum. Ita enim & minus ledẽris, & alacrior ad illa reuertẽris. Sed de agendis hæc dicta sint: ad tertium, hoc est, ad euacuanda ueniendum.

Ventris igitur excremẽta singulo quoque die procurãda, & lotiũ ciendũ. Quod si spõte, uel nequaq; uel ægre eunt, illa uel clysterib. uel uini fece, uel sena, uel polypodio, uel siliquã Aegyptiã carne educẽda: hoc uel adianti, uel elij, asparagi, uel pãpinellã uocata, uel asplenij decocto ducendum. Euocãdus præterea modicus sudor, & ea quã obtutũ effugit euacuatio adiuuãda: quã si per frictionẽ & motus supra recitatos, quantũ uidebit opus esse, fieri nõ uideatur, per ea quã extrorsum occurrent erit adiuuãda: de quibus paulò post mentio futura est. Antea enim docere oportet, quo pacto redundãtes humores uacuãdi sint, si qui fortẽ aderũt, quod uix uitari poterit. Purgandũ igitur bis in anno corpus uniuersum, hiq; humores præcipue, ex quibus omnes tuos malos affectus diximus prouenire. Veris purgatio per potiones molienda, quã recipiunt: Senã §. 6. epithymi §. 1. myrobalanorum chebularum pulpã §. 1. s. sampsiuci §. 2. Bullient hæc omnia in sex uncijs aquã, tantisper donec media pars aquã supersit, cui addendã syrupi de stœchade §. bina.

Sumenda autem hæc potio, diebus ut minimũ decẽ, ex qua nisi cõgrua euacuatio fieri uideatur, tertio quoque die una ex his pilulis ante eam deglutienda ueniet:

Agarici

Agarici ʒ. 2. pilularum ex Cianeo lapide, quem Lazuli uocant, ʒ. 1. nucis moschatae grana ʒ. 6. cum aqua sampfuci formētur tres. Vbi fatis mundum corpus fore uidebitur, roborāda nobilia membra per hanc antidotū, mane & uesperu uacuo uentriculo deglutiendam; Sacchari rosacei ʒ. 3. aromatici rosacei ʒ. 1. misce. Autūno purgatio per hanc faciēda: Fumariæ, senæ, polypodij ana ʒ. s. pulpæ myrobal. citrinarum, seminis intybi ana ʒ. 1. foliorum mollium boraginis manip. 1. Bulliant in libra mediâ aquæ, ad mediâ partis consumptionē, abiectisq; speciebus quæ bullierunt, addatur decoctio, Syrupi de fumo terræ, & syrupi facti ex aqua in qua rosæ quinquies mutatae maduerint, ana ʒ. 1. Post has potiones decies plus minus ebitas, hac confectura utendum: Sacchari rosacei, boraginacei ana ʒ. 1. s. maceris ʒ. 2. seminis intybi ʒ. 1. cum iulebo rosaceo ad congruam formam reducantur, eiusq; miscellæ semuncia, cœna bene concocta, mane deglutiatur. Atque in hunc modum educenda quæ redundant, cauendumq; ne similia deinceps aggregentur.

Supereft demum ut ad ea quæ extrinsecus admouenda sunt, accedamus: quæ hisce generibus continentur: aëre, aqua, balneo, oleo, unguento. Aërem inhabitet quantum potest, tum calore, tum etiam crassitie mediocrem: fenestraq; cubiculi ubi moratur, inter occasum & meridiem spectent: solaresq; radios quantum ualet, lunares semper deuitet. Balneo totius corporis utatur ex aqua, in qua salvia, origanum, pulegiumq; bullierint. Caput crebro abluat lixiuio ex sublimi cadente, in quo chamamelum & lauri folia bullierint. Post balneum, uniuersum corpus bene perfricetur: & post frictiones, oleo oliuæ dulci inungatur, præter capitis suturas, quæ ex oleo per chymicā artem ex uera terebinthina & nuce moschata extracto, erunt inungendæ. Oleum tepidum auribus instilletur, in quo ruta, sampfucus, & lauri bacca bullierint. Mane naribus per digitum uel pennā, molle ceratum infundet, quod sit hoc modo paratum: Olei nardini ʒ. 1. pulueris piperis albi ʒ. s. elebori albi ʒ. 1. cum pauca cera fiat molle unguentum. Puluerem crebrò naribus admoueat huiusmodi: Nucis moschatae ʒ. 3. gariophyllorum ʒ. 2. benzoi ʒ. 1. ambræ ʒ. s. moschi grana ʒ. 5. Potest ex eisdem pulueribus cum laudano in aqua rosacea resoluta in eundem usum pila parari. Dextrum hypochondrium unguento inungatur, quod habeat: Olei de absinthio ʒ. 1. s. pulueris sandalorum citrinorum ʒ. 1. cinamomi ʒ. s. ceræ & aceti rosati parum. Gingiuæ & dentes cum melle rosaceo perfricentur, cui puluis corallorum alborum sit adiunctus, ut sint ipsius mellis rosacei partes 8. & corallorum 1. Ventriculi os fouēdum uino, in quo menta & calamus aromaticus & mastiche decocta sint. Lienis regio ex oleo de capparibus, cui adiectus sit succus asplenij, uel ipsius herbæ puluis, & exiguum acetum, inungatur.

His præsidij spero te, mi Iacobe, Deo optimo maximo iuuante, ualitudinē priorem recuperaturum: qua instaurata, si in Italiam reuersus me adhuc superstitem inuenieris, dabis operam ut me reuifas: sin minus, quod magis credo, pro

salute animæ meæ ad Deum preces fundes. Interim tamen

40 celebriores aliquas herbas, ex his quæ apud uos

nascuntur, ad nos mittes: atq; si tibi

occurrerit succini fru-

stum, in quo

uel

muscæ, uel formicæ, uel insecti-

lium id genus aliquod

occlusum

sit.

Ex Ferraria, IIII. Idus Martias, Anno à reparato per CHRISTI
natiuitatem mundo, M. D. XXXIIII.

Cum ex ueterum autorum lectione, longoq; usu didicissem, quam arduum sit inter doctos uiros inuicem dissidentes, se ueluti mediatorem & arbitrum interponere: onus à te mihi iniunctum, quantum salua amicitia ualebam, detrectaui. Verum tibi iterum atq; iterum roganti, reluctari diutius non ualuit: cui antequam in hanc lucem prodires, me ex asse debere cognoscebam, qui patrem tuum Baptistam, morum integritate, incomparabili grauitate, bonarumq; literarū peritia, nemini secūdem, præceptorem habuerim: & Alexandrum fratrem ceu paternarum uirtutum hæredem, semper coluerim, & admiratus sim: Ut auum Guarinū prætermittam, cui uniuersa Europa, quicquid elegantiæ, quicquid peritiæ & nitoris in utraq; lingua habet, totum debet, & ueluti bonarum literarū parentem ueneratur, & adorat: Te etiam ab ineunte usq; ætate maiorū uestigia sequentem semper amauerim, & in magna habuerim & habeam expectatione. Accipe igitur meam de uinorū temperatura sententiam, itaq; accipe, ut neutri parti ne præiudicij quidem, sed nec maioris cuiusdam testimonij loco censendam. Vale mi charissime Alphonse, & quod facis, in dies magis magisque fratris, patris & aui uirtutes æmulare.

Ex ædibus nostris, x. Calend. Maias, M. D. XXXIII.

In uniuersa naturæ historia haud temere rem inuenias, in qua tot agnoscantur fastigia, quot in uinorū genere. Nam ut consistentias, colores, odores, uiresq; præteream, nonnulla aquea, aliqua acida, alia austera, alia dulcia, alia amara, alia acria, quædam diuersis mixtisq; saporibus sunt affecta. Saporis autem hæc multiplicitas non tantum in alijs atque alijs generibus, sed & in uno eodemq; genere, pro soli natura & cultu, pro diuerso uitis ad solem aspectu, pro arborū quibus maritatur conditione, pro uuæ maturitate, atq; pro ipsius ætatis etiam uarietate contingit. Iuxta quorum saporum discrimina, temperaturas quoq; uariari necesse est: nec in qualitatibus passiuis solum, de quibus est inter excellentes hosce medicos controuersia, sed in ipsis quoq; actiuis, in calore uidelicet & frigore. Alba enim & tenuia, aquosa uocata, sicuti aquæ consimilem nacta sunt formam, ita & uiribus ab ea non magnopere remouentur: quare non solum humida, sed uel frigida, uel certe parum calida dicenda sunt. Austera uero, & stryphna à Græcis, à nobis acerba uocata, ut in qualitatibus actiuis non multum ab aqueis recedunt, ita in passiuis non parum discrepare credenda sunt. Quemadmodum & acida, quæ si exacte acida sint, frigida potius quam calida putanda uidentur. A tribus autem iam dictis generibus, dulcia, amara & acria, plus minus uel abesse credendum est. Nam quæ exacte dulcia sunt, calida modicè esse nemo dubitarit: sicuti amara quāto dulcibus calidiora, tanto acribus esse minus calida. At quæ cōmixta ex uarijs hisce saporibus sunt, pro mixtionis uarietate mixtam quoque temperaturam habere necessarium est: sicuti quæ nullum ex iam dictis saporē præ se ferunt, sed ueluti sine alia quam uini ipsius propria qualitate se gustui repræsentant, medium locum inter omnia enumerata tenere uidentur, ut scilicet intelligamus totam uinorū latitudinem, duobus extremis claudi: uno quidem uel simpliciter frigido, uel certe aquæ frigiditati ualde proximo: altero, ut acerrimo, ita ad quartum proxime calidorum ordinem accedente. Quorum extremorum unicum quidem sit exacte medium, æquali uidelicet interstitio ab utrois extremo semotū: quod diuersa utrinq; derelinquat media, calidiora uidelicet & minus calida, prout huic uel illi extremo sunt propinqua magis: quæ tot sunt, ut uix ualeant numerari. Nobilibus enim, quæ Plinij tempore ferè 80. erant, pleraq; nobilia

post Plinij tempora sunt addita: totq; ignobilia, ut nulla sit patria in qua peculiaria multa non sint reperta.

Est præterea in uinis sicuti & in multis rebus alia habenda cōtemplatio, quod scilicet & cibi & medicinæ subire rationem possunt. Cibi quidem, quatenus à calore naturali uicta, in substantiam transeunt membrorum: medicinæ uero, quatenus in ipsum corpus agentia eius immutant temperaturam. Primum si in uinis consideremus, plus minus uel, calida tamen & humida omnia esse dicemus, iuxta uidelicet maiorem minorem uel ad hoc ut in sanguinem cōuertantur aptitudinem. Si secundum, præter illa quæ aquea penitus sunt, uel exiguo quodam interuallo ab eis remouetur, reliqua calida & sicca dicemus. Sed & illud nō prætereūdum, uina quantumuis sicca uiribus sint, actu tamen fluida humentiaq; dici posse. Nemo igitur qui hæc considerauerit, uitio uertere debet, uel inscitia alterum horum duorum medicorū damnare: quando habet uterq;, & autores medicinæ primarios suæ sententiæ fauentes, & rationes & res ipsas suffragantes. Hippoc. enim libro 2. de uictu, prius (quod sciamus) cum uinum calidum & siccum simpliciter esse dixisset, paulò post ait: Ex uinis nigra & austera ficiora, dulcia nigra humidiora. Et paulò post subdit: Humiditatem facientia. de eisdem dulcibus, ut ego arbitror, loquens, quatenus cibi rationem subeunt. Quod ex illis ostenditur quæ de defruto paulò post scribens ait: Ideo humectat, quia nutrit. Sequutus Hippocratem Galenus, ubi de medicamentis loquitur, uinum calidum & siccum esse, absolute & simpliciter affirmat: ad ea uina respiciens, quæ uerè uina dici merentur. Hæc enim siue intra, siue extrâ corpori temperato admoueantur, & calefaciunt & exiccant. Nisi enim sicca essent, ulceribus humidis non conferrent: nisi simul calorem haberent, pituitosos non iuuarent: sed neque crassio rem sanguinem in uenulis oculorum abundantem, diffunderent & euacuarent: uerum nec immodicam & inexhaustam appetentiam, quam caninam uocant, sanarent. Vbi uero idem Galenus uina sub alimenti uel fluidæ quam in se habent naturæ ratione considerat, ea humida esse non abnegat: ut & in expositione illius aphorismi, Facilius est impleri potu quàm cibo. Et in 7. Methodi, in qua parte docet siccas intemperies per cibos sanare. Nam quæ in lib. de tuenda sanitate traduntur, nemo dubitauerit ad cibos pertinere. Sicuti & quæ in expositione libri introductorij de pulsibus, quum dicat eam quæ ab ipso adiectione sit celerem esse, afferatq; ipsius Hippocratis uerba, in lib. de humoribus scribens: Qui celeriter egent appositione, his res humida remedio est. Humidâ rem uocans eam quæ substantiâ fluentem habet, non solidam. Quod etiam lib. 1. de uictu morb. acut. scribit, uinum & melicraton magis humectare quàm aquâ, non de simplici, & ut ita dixerim, qualitatis humectatione intelligi potest: quoniam quantumcunq; humidum uinum intelligatur, non tantum habere humidæ qualitatis potest, ut aquam quæ humidissima est, superet. Quatuor elementa suas qualitates summas habent, Galeno teste. Humiditas ergo qua uinum aquam præcellit, in hoc intelligenda, quod post utriusq; potum substantia membrorum eius qui uinum pitisanæ præbicit, magis humida remanet. Secundo autem lib. uinum non aquosum his dari præcipit, qui ex cœna præter consuetudinem demissa exinanitas uenas habent, non humectationis maioris gratia, sed ut robur imbecilli iam factio ob inedia m uentriculo subministrat, quemadmodum in eius loci expositione docet Galenus. Quod certe uinum non facit, nisi quatenus cibi rationem habet: quam aliam esse ab ea quam ut medicamentum sortitur, ex eodem Galeno apertissime monstratur in expositione illius aphorismi libri quinti, cuius principium est, Si inebriatus quispiam repente in uocalis fiat. Ait enim de uino loquens: Substantiæ igitur copia neruis affert conuulsionem: rursus autem qualitate, sanat eam quam fecit affectionem, neruos calefaciens & exiccans. In quibus uerbis, si uspiam alibi, aperte uini etiâ nobilis & uinosi,

Vina cibi & medicine ratione subire.

alioqui non inferret ebrietatem, uim duplicem demonstrauit, humectandi uidelicet, dum conuulsionem facit: atque exiccandi, dum iam factam remouet conuulsionem. Quare nec culpandus Gaionus, qui calidum & humidum: nec Fumanellus, qui calidum dixit & siccum: sed & hic, & ille, non uitula, ut Maro inquit, sed lauro dignus & auro: si modo bonas has lites non contendendi cupiditate, sed ueritatis studio prosequuntur. Congratulandum autem nostro seculo, in quo non, ut olim, de medicina subiecto, non de primo ultimo uel sanitatis aut morbi momento, atque caeteris id genus sophisticis nugamentis, sed de ipsissima (ut ita dixerim) medicina, hoc est, de his quae ad opus ipsum & artis finem spectant, disputatur.

EPIST. IIII. pro Reuerendis. Cracouiensi Episcopo,
imbecillitate uentriculi & omnium prin-
cipaliorum membrorum
laborante.

Lurimis & quidem pessimis, ac naturae admodum rebellibus affectionibus, tribus iam annis afflictus est summè Reuerendus Cracouiensis Praesul, dignusque ob innumerabiles singularesque animi dotes, & Nestoris annis, & Crotonis salubritate. Quum enim tres sint principes humani corporis partes, caput, thorax, & aluus, nulla harum in eo fuit non ualentissime affecta. Quare nemo admirari debet, si Cracouiensis medicorum academia in eo recurando tanto tempore frustra laborauit, nec adhuc in pristinam eum reducere ualuit sanitatem, accedente praesertim grandiore iam aetate, uitaque curarum & cogitationum plena, imbecillitate etiam totius corporis, ex reliquijs subdoli & atrocis morbi Gallici uocati, & hydrargyro, per quod sanari uisus est, derelicta. Huius enim pharmaci uulgato modo extremis membris admoti, tanta est & tam pertinax uis atque malignitas, ut qui eo semel curati sunt, si (ut ferè omnibus contingit) in eundem morbum recidant, nullam aliam curationem admittant: sed reliqua praesidia etiam alioqui ualde efficacia, penitus respuere morbus uideatur. Quam rem cum ego annos iam supra triginta obseruauerim, non nisi inuitus eorum curationem accipio, qui tali auxilio in uulgato modo sunt usi. Uulgato modo dico, quonia alium ego modum excogitauit, & longe tutiorem, & qui non adeo male affectum corpus relinquit. Verum quum modus quo rarissimus hic antistes usus est mihi sit penitus ignotus, enitar ut quocumque id modo factum sit, qualitas illa maligna ab hydrargyro facta submoueatur. Quod ut commodius atque cum ordine quodam fiat, & desiderio excellentissimorum Cracouiensium medicorum, pro exiguis nostris uiribus satisfiat, curatiuae prius intentiones ex indicationibus acceptae, sunt a nobis, quantum ex literis ad nos datis colligi potest, inuestigandae.

Est igitur, ut a naturalibus rebus exordiar, clarissimus hic dominus calida & humida totius corporis temperatura, subdominante tamen bile: in iuuenta quidem, in qua ego Reuerendam suam Dominationem Viennae & Pisonij uidi, rufa: demum immensis prouectiori aetati adiectis curis, atra: medio inter crassitiam & tenuitatem habitu, & ueluti quadrato corpore. Quod ad partes uero attinet, frigidior uentriculo, calidior iecore, corde & capite, ita ut ex his quidem humiditas. Iecori autem si (ut scribitis) siccitas naturalis iuncta, omnino fuit exigua: copioso enim mihi uisus est abundare sanguine, nec crassiore, nec uenis esse duris, aut habitu sicciore. Creuit autem bilis, ut superius dixi, primo rufa, dehinc atra, non tam iecoris naturali siccitate, quam uictus ratione, Gallicaque lue, argenti uiui inunctione, corporisque atque animi laboribus: quare aduentitia potius & praeter naturam reputanda mihi uidetur, quam naturalis. Nec haec solam superuenisse iecori praeternaturalem qualitatem

Hydrargyri ma-
lignitas.

10

20

30

40

litate putauerim, sed etiam calorē: quare calidam & siccam in iecore innaturalem intemperiem & prius uiguisse, & nunc quoque uigere non dubito: à qua bilis uitellina & atra, aliàs quidem maiore copia, nunc minore gignatur. Et ex uitellinae abundantia, febris illa tertiana facta sit, & biliosus uomitus, & oris siccitas: quæ adeo exigua erat, quia à pituita (quæ & ipsa propter causas infra dicendas redundabat) aliquantisper obtundebatur. Et præter hæc, aliqua ex parte uentriculi incendium. Aliqua ex parte dico, quoniam in hoc magis contulisse puto atram bilem, & longiore tempore quàm rufam id effecisse. Siquidem scribunt excellentes medici Cracouenses, cogitationes, silentium, mœstitiã, mortis timorem, & omnium rerum tædium hoc incendium præcessisse, & antequam contingeret, ueluti anteambulones præsignasse: quæ omnia fuerunt illius maligni humoris genimina. Quem certe humorem non solum in uentriculo, sed in liene, & in peritoneo, & in præcordiis (Græci *πυλώρα* uocant) & in mesenterio abundasse non dubito. Et quia per ani uenas, ut antea consueuerat, non expurgabatur: fumosque ab eo exurgentes, & suspiria, & cordis ueluti adstrictionem, & interfectos pulsus, & somni carentiam, & aurium sibilum effecisse, & non nihil etiam ad capitis grauitatem contulisse: licet maioris in hoc momenti pituitam esse putem, quæ frigiditate & humiditate uentriculi genita, ipsum quidem ad uomitum commouet, & appetentiam cibi & potus tollit: sursum uero sublata, & capitis grauitatem, & lachrymarum abundantiam, & palpebrarum

10
20
30
40

20 genarumque tumorem: & per uniuersum corporis habitum delata, rigorem gignit, atque in musculis tensionem fatigationem. Quod uero caleant lachrymæ, non ex calida materia pituitæ admixta fieri, sed ex motus uelocitate, calore etiam natiuo capitis concoquente, qui ad sustollendam quoque materiam confert: quam quum discutere non ualeat, ad aliquem modum concoctum & supercalefactum, ad oculos, mala iandiu qualitate affectos, transmittit. Quod uero oculus dexter magis quàm sinister lachrymas emittat, ex maiore eius imbecillitate puto contingere. Ferè enim in cunctis hominibus dexter oculus sinistro solet esse debilior: cuius causam in Pro-

Oculus dexter
sinistro debilior.

blematis scripsit Aristoteles, nec operæ precium est hoc loco referre.

Ex diutino demum hoc & uaporum & humorum ad caput ascensu factum est,

30 ut non solum per consensum, sed & proprio affectu laboret, cõcurrente etiam mala qualitate, tum à morbo Gallico, tum ab argento uiuo in eo relicta: luem enim illam caput petere, indicio sunt pustulæ, quæ statim à pudendorum infectione in capite solent oriri. Quantum uero argentum uiuum obsit cerebro, præter antiquorum medicorum autoritatem, quotidiana monstrant experimenta. Qui enim bracteas aureas, argenteis uasculis superinducunt, quoniã id sine eo facere nequeunt, tremorem totius corporis sæpe incurrunt, & quandoque paralytin: & qui eo extrema membra inungunt, statim mala ulcera, quæ Græci uocant *αφθες*, in ore sentiunt. Qualisnam uero sit cerebri lapsus, quo ad qualitates quidem actiuas, proculdubio est ad frigidum: quo ad passiuas uero, sunt utriusque contrariorum indicia.

40 Lachrymæ quidem & palpebrarum crassities, humiditatis: sibilus & mœror, siccitatis. Verum quum lachrymæ & palpebrarum crassities assiduæ sint, mœror fiat per interualla, uictoria mihi uidetur humiditati tribuenda. Sibilus enim licet assiduus sit, obstructionem potius uidetur sequi, & fumos sursum assidue sublatos, quàm atram bilem in cerebro consistentem, præsertim quum noctu crescat, & somni hora, quo tempore solent uapores magis cerebrum petere, & minus diffilari. Vincit igitur, meo iudicio, etiam in cerebro præternaturalis humiditas: sed à primis hisce qualitatibus, frigiditate scilicet & humiditate, non tanta læsio fit, quanta ab occulta & uenenosa illa ex argento uiuo derelicta malignitate.

Iam igitur, ni fallor, & morbi & causæ inuentæ sunt, ex quibus longa illa symptomatum catena ueluti annexa depēdebat, & pauci qui adhuc supersunt eius annuli,

dependent. Sunt autem qui affligunt affectus, septem numero: inappetentia, lachryma, palpebrarum cum rubore crassities, aurium sibilus, capitis grauitas, moestitia, uirium imbecillitas: quorum quatuor in primis enumerata perpetua sunt, tria postrema non perpetua. Grauitas enim capitis interdum, moestitia multoties, & uirium imbecillitas reuertuntur: tolerabiliora tamen sunt, & minore quam antea tempore perdurantia. Horum primum, hoc est inappetentia, sub genere actionis ablatae contentum, symptoma est malae uentriculi temperaturae: cuius causa est (ut superius diximus) crassa pituita in uentriculo contenta, concurrente etiam quandoque atrabile, & maiore copia quam par esset, ad eum fluente. Igitur haec inappetentia tolli non potest, cum adhuc fiat, nisi morbus eam faciens amoueat. Sed quia adhuc & ipse 10
 fit, causa ante omnia est auferenda: materia uidelicet pituitosa, & si qua adhuc redundat plus aequo bilis atra. Erit igitur haec, sicuti ultima per resolutionem symptomatis in suas causas inuenta, ita prima opere exequenda, materiae uidelicet in uentriculo contentae euacuatio: nisi forte tam benignae naturae esset, ut ueram concoctionem admitteret. Quod tamen ego uix crediderim, in tam longo morbo, cui etiam latens malignitas (ut saepe diximus) sit coniuncta: praesertim quum Reuerend. hic praesul sit in cibo & potu moderatissimus: quae moderatio (accedente fotu uentriculi, quo excellentes medici usi sunt) ad ueram concoctionem maxime conducit. Perseuerans igitur adhuc symptoma, materiam in uentriculo contentam non eius generis esse, quod ueram concoctionem possit suscipere, hoc est, ita alterari ut nutriat, ostendit: quare per abusive uocatam concoctionem concoquenda erit, hoc est, euacuatio- 20
 ni paranda, si eius substantiae sit, qualis erat quando in morbo maiore per uomitum & per secessum euacuabatur, crassa uidelicet uitri liquefacti instar, & tenax. Parabitur autem primo, dehinc uacuabitur. Quibus uero praesidijs haec agenda, inferius ostendemus: nunc enim intentiones inuestigandae. Vacuata materia, hoc est, causa amota, ad iam factam aegritudinem deueniendum. Quae causa si frigida & humida, per calida & sicca erit amouenda: non ualde tamen talia: tum quia lapsus est naturali temperaturae similis, tum ob admistam atram bilem. Et haec quidem duae intentiones ad curationem primi symptomatis sufficient. Praecauendum tamen erit, ne rursus similis materia congregetur: quare roborandus erit uentriculus, atque uictus 30
 ratio ita instituenda, ut amplius similis materia congregari minime possit.

Secundus affectus sub eo symptomatis genere continetur, quod exiens mutatum nuncupatur. Lachrymae enim quae non nisi uoluntarie exire deberent, exeunt praeter uoluntatem. Sequitur hic exitus morbum in uia, angulis uidelicet, meatibusque alijs eos circumstantibus, oppletis: qui quidem ab initio solum ex materia a cerebro transmissa replebantur: nunc uero uerisimile est, ex nutrimento oculorum, quod ob eorum imbecillitatem bene concoqui non potest, aliquam etiam materiam in illis locis congregari. Morbus igitur in quo immediate dependet hoc symptoma, est morbus in uia, cuius causa est materia pituitosa, in uis illis contenta, quae partim ibi generatur, partim a cerebro ad ea loca transmittitur. Curatiua ergo intentio est, materiae eos meatus oppletis euacuatio. Vbi enim illa non adsit, nec ipsae aderunt lachrymae: sicque & morbus & symptoma amouebuntur. Verum quum morbus non in totum factus sit, sed continue fiat, prouidendum ne amplius fiat. Quod agemus, si & materiam quae in cerebro redundat, euacuemus: nec in futurum amplius congregari permittimus, & oculos etiam ipsos ita roboremus, ut proprium nutrimentum probe possint concoquere. Euacuandum ergo primo totum corpus, dehinc caput. Et quia difficile, imo impossibile, ut caput (quod & extrinsecis causis maxime obnoxium est, & totius corporis uapores & fumos excipit, post longas praecipue imbecillitates) mundum penitus perseueraret, ideo duae aliae insurgunt intentiones. Una, ut excrementum quod per hanc uiam consueuerat expurgari, alio distraha- 40
 tur,

tur. Secūda, ut uia transitus occludantur. Et de lachrymis haecenus dixisse nunc sufficiat. Ad tertium affectum uenientes dicimus, crassitiem illam palpebrarum, non symptoma, sed morbum esse, & fortasse in totum factum. Fortasse dico, quoniam nescio, an uel semper, uel per interualla crescat, an in eodem statu permaneat: hoc enim modo erit omnino factus, nec aliam intentionem, quam curationem desiderabit: quae eo ablato perfecta erit, simulque eius symptoma, rubor uidelicet abolebitur: quem ruborem ex sanguine quodam bilioso fieri puto, qui praesui tenuitate ad exteriora eleuatur. Nescio tamen an durities adsit, cum pilorum casu: quae ubi adsint, uel impossibilis, uel ualde difficilis erit curatio.

- 10 Iam ad aurium sibilum ueniamus, qui & ipse sub symptomatis genere continetur: est enim operatio auditus corrupta. Fit autem ex alio symptomate, hoc est, a motu inordinato, fumorum in meatibus ad instrumentum proprium auditus pertinentibus, occlusis, atque ut sequens est, a morbo in eis existente. Cum autem continua sint illa symptomata, continuum quoque esse oportet morbum a quo fiunt, adesseque fumos illos semper, & moueri: cessante enim materia a qua fumus exhalat, ipsum quoque fumum cessare necesse est, ut in fumo ab alijs rebus exurgente manifeste uideamus: quare adesse materiam oportet, a qua subleuatur. Cuiusmodi uero ea sit, grauitas ostendit, praeterea lachrymae atque mœstitia: illae enim pituitam, haec atram bilem ostendit. Curatiuae igitur intentiones erunt, euacuatio materiae, & fumi dissolutio.
- 20 Ab eisdem autem materijs fiunt reliqua duo symptomata, grauitas scilicet quae ad sensum tactus pertinet: & mœstitia, quae ad principales facultates: quorum altera ab utroque humore fit, mediante aegritudine in quantitate: altera ab atra tantum bile, nobilissimum cerebri uentriculum, uel per seipsam, uel per fumum ab ea eleuatum obsidente: a qua fit morbus in temperatura, & ab eo mœstitia. Quare per euacuationem auferetur id quod utriusque factum est, & ne amplius fiat, per roboracionem & reuulsionem cauebitur. Verum quum haec perpetua non sint, uidentur per communicationem quandam potius fieri, quam per proprium cerebri affectum. Sicuti & uirium imbecillitas, quae ad deminutum motum uidetur pertinere, & a iam dictis morbis, & praesertim a melancholia dependere: quare nullam de se indicationem praebet, quia alijs recedentibus ipsa quoque recedet: & nisi recesserit, poterit per aliqua discutientia & roborantia extirpari. Quoniam uero modo cuncta pellenda sint, ex his quae haecenus dicta sunt, facile colligi potest. Omnes enim, ni fallor, intentiones uestigauimus, quae in curando & praecauendo sunt necessariae. Quae licet multiplices sint, sub tribus tantum generibus continentur, euacuationis uidelicet, alterationis, & distractionis. Inter quas euacuatio, quum omnes hi affectus a repletionem fiant, principatum tenet, & propterea ab ipsa inchoandum est. Dupliciter ea existente, uniuersali uidelicet & particulari, ab uniuersali inchoandum. Quae quum etiam multiplex sit, ab ea quae proprie uniuersalis, fumendum (ut mihi uidetur) initiu: hoc est, ab euacuatione sanguinis per uenae sectionem. Per hanc enim & totum corpus, & omnes corporis humores uacuabuntur, malignitasque, si qua adhuc superest, difflabitur: humores etiam a nobilioribus, ad ignobiliora retrahentur: quare tres simul intentiones ad aliquem modum explebit, euacuationis scilicet, distractionis, & alterationis. Ineunte igitur Vere, roborato prius per interiora exterioraque uentriculo, mediae cubiti uena secanda est: eaque sanguinis quantitas extrahenda, quae prudentiae praesentium medicorum uidebitur sufficere: attento praecipue, praeter ea quae ante apertionem uenae consideranda sunt, sanguinis colore. Vbi enim ater fluxerit, tutius fluere permitte. Nec nos absterere debet ab hac uenae sectione humorum cruditas: quoniam si tanta esset, ut eam impedire deberet, colorem liuidum faceret, non uiuidum & purpurantem, qualem huic illustris domino efflorescere medici scribunt. Roboratio autem uentriculi non ideo praemittit uenae sectioni, quia propositum mihi sit alterationem prius quam euacuationem facere: sed ut tutius &

quantū fieri potest absq; noxa sanguis euacuetur. Imponet quidē robur uentriculo cotoneorū & malorum punicorū uinum (adiecta aqua rosacea partiūcula) ante sectionē potū. Exterius uero eorūdem cotoneorū oleum, aceto & aqua rosaceis adiectis illitū. Facta uenae sectione, mea quidem sentētia, prius euacuationi materiae in naturalibus membris cōtentae intendendū est: ab ea enim omnes alij affectus alio quo pacto, ut ostendimus, depēdent. Alterationi igitur eius primo intendendum, deinde euacuationi. Alterationisq; dupliciter, cōcoquendo uidelicet si quid eius est cōcoctionis capax, hoc est, quod substantiā non adeo malignā aut uisam habet, ut cōuerti in nutrimentū non possit: & parādo expulsionī, id quod ueram concoctionem non ualet accipere. Vtraq; autē alteratio cōmode fiet, si ex absinthij, fumariae, 10 & rosarū decocto, adiecta congrua aceti & mellis portione, oxymeli ea forma paratur, ut bibi ualeat, absq; alterius liquoris admixtione: praebibaturq; quotidie bis, ante prandium uidelicet & ante cōnā, modo cibus qui antea sumptus est, bene cōcoctus sit. Tantum spatium inter potum eius & subsequeturū cibum intercedat, ut ex uentriculo descēderit: quod duarum horarū morula solet cōtingere. Praeter oxymelitis potionē, alijs etiam rebus concoctio iuuanda, & crassities humorum praecidenda, capparib. uidelicet eodem oxymelite conditis, iuribus gallinarū, in quibus uera buglossus, ea scilicet quae uulgō dicitur borago, cum radicibus asparagorū, aut oxymirline, quam ruscum Latini, & uulgares bruscum uocant, decocta sit. Iusculum etiā quod apud nos in usu est, ex branchia ursina, quam ego puto à Galeno 20 bunion & arction uocari, non erit inutile, modo non sit speciebus ualde calidis aut multis cōditum. Proderit & hordei, & chondri, & auenae ptisana cum porris & anethi coma parata. Sed & radix quam Pannonēs tormā uocant, cōtrita, cum amygdalarum lacte mitior facta, aceto ad intinctus formam redacta. Caro etiam cum cepis more uestro condita. Primus potus sit uinum absinthites, in reliquis mulsam aquam (medonem uocāt) non damnauerim. Vbi uero triduo hoc uictu humorum crassities attenuata fuerit, catapotijs purgatio facienda est, quae recipiunt: Specierū picrae Galeni modo, non Mesues, paratae 3. i. pilularū aggregatiuarum 3. s. uel pilularum assaiereith drachma, cum semidrachma aggreg. tribus à purgatione dieb. loco oxymelitis, ante prandium & cōnam, cochleare huius miscellae deglutiendum: 30 Chebularum myrob. conditarum p. i. mellis rosacei cum folijs p. 2. cinamomi uulgō uocati, tenuissimi & odoratissimi pars quarta unius partis. Vulgō dixi uocati, quia uero nunc caremus. Demum ad oxymelitis potionem reuertēdum, eodem quidem modo praeparatam, sed quae odorem acceperit cinamomi & maceris. Quae ubi tribus quoq; diebus bibita fuerit, rursus purgatio repetenda: ita tamen ut par modus pilularum aggreg. uel picrae, uel pilulis de assaiereith uocatis misceatur. Sequentiq; purgatione triduo miscella prius descripta utendum, adiecto piperis longi puluisculo, qui sit cinamomi pars media. Fouendusq; uentriulus lana in oleo cotoneorū & mastichino madefacta, in quibus in duplici uase bullierint, mastiche, absinthij coma, macer, rosae, sandali citrini uocati, æquis portionib. Tertio demū ad oxymelitē reuertēdū, adiecto his quae odoris gratia miscebant lōgi piperis puluere. Repetēda quoq; post triduum purgatio, uincetibus aggreg. pilulis, ita ut sint earū p. 2. & picrae uel assaiereith p. 1. Toto autē hoc purgationū tēpore, nō est iecur negligēdū: sed fouēdū succo intybi, rosarū & absinthij, uariata proportione ad praesentiū medicorū iudiciū, adiectoq; tāto aceto rosaceo quantū iudicauerint opportunū. Nō ab re quoq; fuerit, lienis curā habere, ut quantū fieri potest & tumore careat & obstructione. Quod optime cōsequemur unguēto ex oleo capparorū, succo altheae, adipe anatis, & puluere aspleniij cōfecto. Est autē aspleniū herba locis humectis in saxis orta, folijs scolopēdrae uermi similis, quae à nostris Citrac, ab alijs herba argētina uocāt. Cōpleta hac purgationū serie, quieti & latitiā ad mediū usq; Veris incūbendū, dum,

*fornitū pro uentri
culo*

Epithoma hepaticū

Linimentū

Asplenium.

dum, tuncq; uenis ani duæ admoueantur hirudines: sedeatq; super sellam bene un-
 dicq; opertâ, quæ ad excremēta alui cōmode emittēda parari solet, pelui ænea aqua
 bulliente plena, ita supposita, ut fumus quidē anū attingat, aqua autē ipsa nequaq;
 Supernatet aut aquæ, uasculum ē directo ani, quod manantē sanguinē colligat, ut
 prospici postea à medicis possit. Repletis enim hirudinib. atq; à uenis cadentibus,
 tandiu fluet sanguis, quādiu medici uoluerint: tantū autē fluere sinent, quantū pro-
 desse & minime obesse cōiecerint. Resumptis post hanc euacuationē uiribus, &
 sanguine ueluti renouato, nisi & corpus totū, & uentriculus, & caput, leuata à sym-
 ptomatib. malis uisa & domino & medicis fuerint, maiora remedia tentāda. Quo-
 tidie igitur bibenda erit hæc potio: In feri caprini lb. 1. unico feruore bulliant res in-
 fra scribēdæ, atq; per totā noctem sub diuo in sero eo maneant: mane serū ab alijs re-
 bus bene expressis excolatū, bibatur tepidum. Polypodij, stœcados, foliorū senæ, si-
 ue lignis & uocatis foliculis, ana ʒ. 4. sem. intybi, rosarū recentium ana ʒ. 2. myrob.
 cheb. rhei uestri, hoc est, uersus pontū nati, ana ʒ. 1. Cōtinuus aut sit huius potionis
 usus, per dies ad minus 15. ex quo si nō cōgrua sequet purgatio, poterit tertio quo-
 que die pilularū ex gra. 15. aurearum uocatarū, simul uel antē deglutiri. Si fortē ma-
 gna adeo, ut imbecillitas timeri possit, interpollatione utendum. Finita hac purga-
 tione, appposito emplastro uentriculo, ad curationē capitis accedendū. Emplastrū sit
 huiuscemod: Mastiches elect. pulueris maceris ʒ. 3. sandalorū citrin. rosarū rub. ga-
 riophyllorū, nucis myristicæ quam moschatā uocant, cinamomi, ana ʒ. 1. resinæ pu-
 rissimæ bene ablutæ cum uino Cretensi, & aqua rosacea quantū sat sit. Confice se-
 cundū artē emplastrū, ad modū eorū quæ nūc cerota uocantur, quod ad formā scuti,
 supra molle coriū extentū, regioni uētriculi hæreat, prius tamē hoc thymiamate suf-
 fumigatū: Agallochi, quod lignū aloës uocāt, sandalorū ana ʒ. 1. benzoi, quod lasē-
 rem odoratū quidā uocāt, ʒ. 1. moschi ʒ. s. misce, & supra ardētes prunas urens, fac
 fumū ab emplastro accipi. Hoc hypochondrijs hærente, ad particularē capitis to-
 tius curā ueniētes, binas primo cucurbitulas infra os latū spatularū admouebimus:
 unoq; iterū interposito die, duas aurib. hirudines: iterūq; uno die intercalato, ad ca-
 pitis purgationē per nares perueniemus, à leuiorib. etiā hic inchoātes. Succū amara-
 ci, maioranā uulgò uocāt, succo radicū betæ miscbimus, & puluere gariophyllorū
 addito, per pēnā quāto intimius fieri poterit adigemus. Sequētib. dieb. oleū costinū
 iunge, & aliquot ellebori albi grana, uel struthij, uel castorij, uel tādē euphorbij.
 Qua purgatione cū biduo triduo ue usi fuerimus, ad particulares capitis affectus
 ueniētes, cōsiderabimus in ipsis lachrymis, an earū materia per interiora, an per ex-
 teriora fluat. Dignoscit hoc extēsiōe plenitudinēq; uasculorū in tēporib. & frōte ap-
 parētū. Hæc igit si intumescere & tēdi uidebunt, anacollematibus utēdū: inter que
 hoc facile parabile est & utile: Gyreos, hoc est, tenuioris & ueluti uolatilis farinae in
 moletrinis reptæ, mirrhæ, mannae thuris, æquales partes cū albo oui misce, & supra
 linteolū extēde, frōtiq; & tēporib. adnecte. Si uero ualētius exiccare & adstringere
 uolueris, adde his quæ dicta sunt, gallas omphacias, malorū punicorū cortices, aca-
 ciā, alumē ustū. Nullo uero tumore, nulla ue tēsiōe in uasculis apparēte, quia mate-
 ria per interiores partes defluat, oberis potius per talia q; proderis. Vndecūq; uero
 materia fluat, facies oxycrato, posca latine uocāt, hoc est, aceto cū aqua mixto abluē-
 da, & spōgia noua in eo madefacta oculis supponēda. Proderit & malobathri fo-
 liū uino inferuefactū, uel loco eius nardi spica oculis admota. Item, cotoneorū flo-
 res & folia illita, crocus suffitus, caseus caprinus mollis supra oculos tētus, rheon ue-
 strate illitū ex passo. In absinthio cū melle magnā fiduciā habeo, pariterq; in succo fo-
 liorū oleæ. Multū uero excellit hic puluis: Cornu cerui usti, & cū aqua rosacea bis
 abluti, ebeni uel cōmunis uel Indici, quod lignū sanctū Hispani uocant: corticū thu-
 ris, corallorū rub. sibi, id est, antimonij, ana p. 1. moschi partis unius quartā partē.

Potio διαπολυποδίου
 καὶ σπιχάδος

Emplastrū stœchadæ

Gyris farina uolatilis
 moletrina.

Fiat tenuissimus puluisculus, quo & sicuti est, uti possumus, & cum uino collyria ad cōmunem formam conficere: quibus postea supra cotem cum uino dissolutis utatur. Vinum autem adstringentis saporis sit. Maior autem istorum auxiliorū pars, ad tumores palpebrarum conducet, quare non alia eius scribemus auxilia.

Proderit quoque & oculis & auriū sibili, si quotidie in ieiunio aures perfricentur. Particulariter uero sibili confert succus cepæ instillatus, lauri lignū in uino antiquo bullitum. Summē demū prodest hæc cōpositio: Maioranæ folia in uino Cretico bene coquātur, abiectisq; folijs pars olei rutacei uino addatur, & adiectis nouis maioranæ folijs, tandiu hæc in duplici uase bulliant, donec uinum penitus sit consumptum. Oleoq; si efficacius id reddere uolueris, octauam euphorbij partem super- 10 addito, & tantundem ellebori. Et lachrymarum quidem & sibili hæc sint præsidia.

Mœstitiæ obuiandum per aspectū rerum pulchrarū, ut auri, argenti, gemmarū, picturarū, florecentis prati, atq; id genus ceterorū. Item per auditū instrumentorum musicalium, carminū, facetiarū, rerum nouarū, quæ afferre lætitiā queāt, præcipue uero per societate & cōmerciū dilectorum hominū, aspectu pulchrorū, sermonisq; lepore omnia exhilarantiū. Olfaciendæ etiam res quæ delectationē quidem afferant, caput uero minime replentes: quod experimēto potius quàm arte digno scēdum. Gustanda quæ delectent, modo nō sint ualde mala: inter quæ principatū obtinet uinū, præcipueq; mulsum, hoc est, tertia parte optimi mellis, cinamomo, gariophyllis, & modico moschi cōditum. Tangēdæ molles pelles, quales sublimes illæ 20 Gebellinæ uocatae & Armellinæ. Vfus quoque huius cōpositi mirū in modū exhilarabit, necnon robur mēbris omnibus addet: Sem. cucurbitæ, melonū, cucumeris, pistaciorū, nucleorū pineæ, amygdalarū dulciū, ana ʒ. 2. aquæ rosaceæ lb. 1. zuch. albissimi lb. 4. Cōfice ad formā electuarij liquidioris, & in fine cōcoctionis adde hūc puluerē: Cinamomi elect. sandalorū citrin. ana ʒ. 1. gariophyllorū ʒ. 2. ambrae ʒ. 1. moschi gra. 15. foliorū auri & margaritarū ad libitū. Fiat puluis tenuissimus. Potes, si ualentius facere ad recuperādas uires uolueris, addere pulpas capi uel phasiani ad libitum.

In præseruatione etiā & tutela capitis summē laudarē, ut noctu ante cubitū deglutiret cochleare huius pulueris: Sem. fœniculi & coriandrorū quæ per integram diem in aceto maduerint, ana ʒ. 2. maceris ʒ. 1. nucis moschatae, gariophyllorum ana ʒ. 1. agallochi, hoc est, ligni aloës uocati ʒ. s. sacchari optimi lb. s. Fiat puluis non admodū tenuis. Ad idem quoque maxime cōducent frictiones, uincula, cucurbitulæ, extremis mēbris, præcordijs, supremo & imo uentri admotæ. Proderit & exercitiū quo eadem extremæ partes uehementius moueātur, capite quantū fieri poterit quiescente. Retractio enim ex his à capite fiet, post quam deriuationis gratia cucurbitulæ posteriori ceruicis parti admouēdæ. Caputq; cum eburneo pectine peccendum. Atq; hic puluis uertici capitis infricādus: Trium piperum, sinapis, ana ʒ. 1. Et si uehementiori indigebit, sinapis augeatur ad parē cum piperibus portione. Et si adhuc uehementiori, quarta pars cantharidarū superaddatur: cum quibus etiā cantharidib. si ulcus in inio uel in brachio excitetur, efficacissima per hoc retractio, 40 per illud deriuatio fiet. Nec obliuiscenda acria clysmata, balaniq; nisi uenter bene sponte ierit. Inter reliqua demum præsidia, balneum uel uniuersale, uel (quando hoc fieri satis cōmode nō poterit) extremorū mēbrorū multū excellit. Præter enim reuulsionē, quam potēter facit, totū quoque corpus humectat, lassitudinē tollit, & lætitiā inducit. Cui si aliquæ herbæ addantur ad amouendam malam qualitatem, ab argento uiuo relictam, uehementer conducet. Herbæ autem in aqua fontis pro balneo coquēdæ hæc sunt: arthemisia, ruta, betonica, calamentū. Post balneū uniuersum corpus, uētre excepto, inungendū oleo chamæmelino, in uase duplici cum uino Cretensi decocto, addita cera alba, cum aqua rosacea moschata abluta. Ad eandē malignitatē à cerebro amouendā, facit nux moschata, assidue in ore retēta & 50 masticata.

masticata. Facit & oleum in hunc modum ex ea paratum: Amygdalarum mundarum p. 2. nucum moschatarum p. 1. simul contusæ, in uase bene occluso per integram diem teneantur; post hoc in sacco lineo cum torculari bene exprimantur, oleumq; manans colligatur. Potest & preciosius oleum ex ipsis nucibus solis, per descensorium, ut uocant chymici, parari. Ex hoc autem oleo, alæ narium, aures, tempora, uertex, & medullæ spinalis initia perungantur. Verum si omnibus huiusce modi præsijs mali affectus non leuentur, ad lignum Indicum sanctum uocatum, ueluti ad sacram anchoram eundem. Inter uarios uero huius ligni usus, ego eum magis probo, in quo eius decoctum, instar medicatarum aquarum, imò serui à Dioscoride scripti, bibitur. Ab eo enim modus bibendi aquas medicatas uenit, qui in communi uti apud Italos est: heminis uidelicet quinque per interualla epotis. Siue uero hoc ligno usus fuerit, siue non, laudo, ut præcauendi gratia, & euacuatio sanguinis per ora uenarum anni, & purgatio per serum autumnino repetatur, & alia diluentia & alterantia non dimittantur. Et hæc quidem plusquam satis puto, peritis præsertim Cracouiensibus medicis, quorum iudicio quæcunq; scripta sunt permitto: ex eorum enim moderamine & diligenti cura, Deo optimo maximo aspirante, spero hunc clarissimum dominum pristinam ualeitudinem, quantum patitur ætas, recuperaturum. Ferrariæ, VII. Idus Febr. M. D. XXXII.

20 EPIST. V. pro Luca Remo mercatore Augustano, articulorum doloribus, & laxo totius corporis tumore uexato.

Ræclarus hic uir annum agens tertium supra quinquagesimum, temperaturæ quidem, ut mihi significatum est, totius corporis frigida & humida, cerebro tamen & uentriculo, in utraq; illarum qualitatibus, reliqua membra superante: post multos animi & corporis labores, longasq; ac uarias peregrinationes, trigesimo ætatis anno articulorum doloribus uexari cœpit, qui singulo quoque anno, uel autumnino, uel hyeme, cum horrida febre inchoantes, ter quater uel post mentientem mitigationem, quasi resumptis uiribus, eum denuò aggrediuntur. Hos ut effugere posset dolores, præter uenæ sectionem, Vereq; & autumnino factas purgationes, catapotia quoq; nonnulla in hac re ualde commendata, bis quolibet mense deuorauit. Ex quibus licet maximam habuerit tenacis & biliosæ materiæ purgationem, intercipi tamen nunquam potuit annuus ille circuitus: sed quod magis quispiam miretur, quo plus materiæ, præsertim dolorum tempore, per medicamenta educitur, eo maiore copia uidetur abundare: adeò ut cum hoc anno intra duos menses, medicamentorum uel centies pituitosa excrementa deiecerit, repletio tamen potius creuisse, quam decreuisse uisa sit: corpore quidem mirum in modum macrefacto, sed uiribus in suo robore permanētibus. Quæ tamē corporis tenuitas ubi dolores leuati sunt, facile & citò ablata est, & crassitiam pristinam membra acquisierunt: quæ tamen ueluti extumida malum potius quam bonum habitum præ se ferre uidetur, grauitate etiam assidua in ceruice uel spinali medulla relicta. Huius igitur salutem, quantum per me fieri potest consulturus, intendentiq; pro eo Magnifico domino Catareno Zeno Patritio Veneto obtemperaturus, quem ob innumeras animi & corporis dotes mirum in modum ueneror & obseruo: primo affectus de quibus queritur, in suas causas redigere conabor: secundo intentiones uel curatiuas, uel præseruatiuas ex illis elicere: tertio, quibus explendæ præsijs mihi uideantur, explicare.

Sunt igitur affectus quos uel patitur, uel formidat, numero septem: Articulorum dolores, febris, totius corporis laxis quidam tumor, pituitæ immodica copia, grauitas ceruicis & spinalis medullæ assidua, profundi & longi somni.

Ut igitur à primo, & de quo magis quæritur, initium capiamus, articulorum dolores sub symptomatis genere continentur, quod corrupta operatio dicitur. Sentit enim tactus id quod naturaliter sentire non deberet. Sequitur autem hoc symptoma tria morborum genera, malam uidelicet temperaturam, continuitatis solutiones, & malam compositionem, magnitudinem uidelicet membri, si (ut intelligo) ad tantam molem artus extumescant, ut ipsa quoque per se magnitudo operationes membrorum ualeat impedire. Horum morborum causa, ut conijcio, est sanguis, cui rufabilis simul cum pituita cõmiscetur. Quis uero trium horum humorum in his tumoribus magis dominetur, ex his quæ mihi scripta & narrata sunt, non possum certo cognoscere. Vehementia tamen & acuties doloris, qui à tribus ad sex usque dies solet ipsum acrius cruciare, simul cum loci rubore, biliosi sanguinis sunt indicia, ab initio quidem dominantis, & post sextum ad summum diem ferè resoluti, dimissa quasi sola pituita, quæ ad uigesimum usque diem remissiores dolores facit. Quod uero ter quater uel, postquam declinare cœperunt, ad priorem acerbiteriam reuertantur, non alia ex causa puto cõtingere, nisi quod humores ab aliqua fortè exteriori causa, ira uidelicet, cibo, potu, medicamine uel calidiore, concubituque, alia uel simili exagitati, uel ad priora, uel ad noua defluunt loca. Et hæc quidem de primo affectu dicta sint.

Febrem non solum generali omnium febrium ratione, sed ita uerè in hoc uiro morbum esse puto, ut nec symptoma, nec accidens dici possit: si, ut scribitur, simul cum doloribus & cum rigore inuadat. Sub eo enim genere cõtineri uidetur, quod in putrescentibus humoribus accenditur. Fieri uel ex bile, uel ex sanguine. Ex hoc quidem, si in primo insultu cum rigore accedat, ipso sanguine ex uenis supra sensilia mēbra exiliēte, repentinoque suo motu rigorem cõmouente. At si non semel tantum, sed pluries rigor succedentibus diebus aduenerit, in bilem erit referenda, præsertim si tertio magis die inualescere uideatur.

Laxum illum tumorem, qui post dolorum remissionem nasci solet, ut morbum malæ compositionis esse non dubito, ita ab alio morbo oriri credo, hoc est, à mala iecoris frigida & humida tēperatura, ex diuturno morbo, crebrioribusque fortè purgationibus orta. A qua etiam distemperantiam non solum in iecore, sed in uentriculo quoque reperta, quartum affectum, hoc est, immodicam pituitam gigni arbitror. Quæ si in uentriculo ita redundet, ut sua corpulentia operationes eius impediatur, morbus malæ cõpositionis in cauitate uidelicet nūcupabitur. Si uero per solam malam temperaturam operationibus officiat, causa morbi, hoc est, malæ tēperaturæ erit.

Ceruicis & spinalis medullæ grauitas, dolor quidem nõ uehemens mihi esse uidetur, solutionē continuitatis cum mala locorum illorum temperatura sequens: quorum causam uerisimile est esse pituitam, à posteriore cerebro per spinalis medullæ neruos descendentem: cuius etiam aliqua portio in cerebri uentriculis manens, ultimi symptomatis, hoc est, longi illius ac profundi somni sit causa: qui nihil aliud est, quam sensationis priuatio, talem sequens intemperiem.

Hæc igitur sunt huius uiri & symptomata, & morbi, & eorum causæ. Ex quorum numero duo tantum, si recte mihi omnia & scripta & narrata sunt, in præsentia asfligunt: obtusus scilicet ille ceruicis cū grauitate dolor, & pituitæ copia. Tertium uero, id uidelicet quod ultimo loco recitatum est, quia non ualde à modo recedit, nec solitas impedit operationes, negligi & à patiente & à medico uidetur, pro indicioque aliorum magis, quæ quod propria per se consideratione desiderare uideatur, reliquis cõnumeratum.

Ab hisce igitur duobus simul, quod magnam inuicem affinitatem habent, ideo orsi, curatiuas eorum intentiones inuestigantes dicimus, dolorem illum amoueri non posse, morbo quem sequitur, permanente: sicuti nec hunc, nisi causa tollatur. Euacuanda igitur ea quæ spinalem medullam obsidet pituita. Verum quia morbus nõ in totum factus est, sed trãsmissa à cerebro noua pituita, ex mala tēperatura eiusdem cerebri aggregata

aggregata continet
pituita in eo permanet
pia in toto corpore per
tertio cerebrum, ne no
quæ ad ipsam spinalis
nalis medulla rebortat
Vigetur iam tertium
propositum exequamur
primo ex toto corpore
in membris reliquat
bene loca 3. s. agniti
no odorato. Fiant pilule
post primas uel per per
bus a cena horis. At
la uidebuntur, quam u
tria plus minus diagra
tum quod uenit em h
ne medicamentorum
ra. Velperi illius die
to ciam huius miscelaz
torum 3. i. pulueris
auem diebus ante pu
Consumptis omnia
pis euacuatione, man
tam uel canalem naribus
leborali 3. i. euphor
Post hanc capitis re
purgationem, cerebrum
dum. Nares hoc ungue
3. i. ambra 3. s. molch
gota auribus instillata
dum, in quo hæc integr
puyos, ana manip. s. lu
uicem & uniuersam qua
docet. Ad quam una cu
Rhetina terebinthina,
rum, post ignitionem in
lures, & cum rhelina b
incrustrato, igni dibani
tu. Tres enim uari
nus optimus erit ad diti
inquendum. Et hæc
lem præsidij profum
tore deesse uideatur, id
poterit suppleri.
Intentiones ad hos u
maximus elicere, ita o
tuinde sequat effectum
sallet omni uacare sup
al ea quæ redundat

aggregata continuè fit, ideo hæc prius auferenda. Sed quum nec ipsa auferri possit, pituita in eo permanente, hæc antea demenda. Quod quum fieri non possit eius copia in toto corpore perseverante, primo totū corpus, secundo caput euacuandum; tertio cerebrum, ne nouam iterum uel gignat uel recipiat, roborandum: quarto ea quæ ad ipsam spinalem medullam fluxerat, discutienda; quinto ipsa quoque spinalis medulla roboranda.

Vt igitur iam tertium simul cum secundo, quantum ad hunc affectum spectat, propositum exequamur, cuius causa hæcenus hunc laborem subiimus, pituitam primo ex toto corpore euacuabimus, leui tamen purgatorio, & quod robur potius in membris relinquat, quàm auferat. Id erit huiusmodi: Aloës cum succo sampfuci bene lotæ ʒ. s. agarici ʒ. 2. mastiches, cinamomi, nucis moschatae ana gra. 13. cū uino odorato. Fiant pilulæ ʒ. quarū tres primo in aurora deglutiātur: tres alias, tertia post primas uesperis per horā ante cœnā: reliquæ tertia à secundis uesperis, sed duabus à cœna horis. At si fortè uel præsentis medico, uel ipsi ægroto leuiores hæc pilulæ uidebuntur, quàm ut congruam possint facere euacuationem, tribus quibusque tria plus minus diagridij grana adiiciātur. Eas tamē ex industria leuiores descripsi, tum quod uentrem habere eum facilem ad uacuandum intellexi, tum quia uereor ne medicamentorum immodico ante hunc diem usu membra sint facta imbecilliora. Vesperis illius diei, quo primum pilulas accipiet, per horam ante cœnam semunciam huius miscellæ deglutiāt: Chebularum conditarum ʒ. 2. corticum citri conditorum ʒ. 1. pulueris nucis moschatae ʒ. 2. mastiches ʒ. 1. mellis rosacei ʒ. 1. s. Alijs autem diebus ante prandium per horam eiusdem miscellæ tantundem accipiet.

Consumptis omnibus pilulis, ad secundam iam intentionē accedendo, hoc est capitis euacuationē, mane ieiuno stomacho semidrachma sequentis pulueris per penam uel canalem naribus insuffletur: Nucis moschatae ʒ. 4. piperis longi ʒ. 2. elebori albi ʒ. 1. euphorbij ʒ. s. Omnia in tenuissimum puluisculum redigentur.

Post hanc capitis ter quater uel quoties opportunū uisum fuerit, reiteratam purgationem, cerebrum, quod tertia fuit intentio, per sequentia auxilia roborandum. Nares hoc unguento illinendæ: Olei de spica odorati ʒ. 1. gariophyllorum ʒ. 1. ambrae ʒ. s. moschi grana ʒ. ceræ albæ ablutæ ex aqua rosacea p. s. cuius etiam gutta auribus instillata ad idem conducet. Caput lixiuio ex alto stillante abluendum, in quo hæc integram horam bullierint: Sampfuci, saluiæ, stœchados, chamæpityos, ana manip. s. sulphuris ignem non experti ʒ. 2. Quod lixiuium si supra ceruicem & uniuersam quoque spinam ceciderit, ad quartam simul intentionem conducet. Ad quam unā cum quinta explendam, summè faciet oleum quod sequitur: Rhesinæ terebinthinæ, si haberi potuerit, uel eius loco laricæ lb. 1. laterū antiquorum, post ignitionem in oleo oliuarum extinctorum, mastiches ana ʒ. 1. Terantur lateres, & cum rhesina bene commixti, modo chymicis noto in uase uitreo optime incrustato, igni clibanii admoueantur, liquoresq; qui manabunt seorsum colligantur. Tres enim uario colore defluent, quorum primus bonus, secundus melior, tertius optimus erit ad discutiendum quicquid illis locis inhæserit, & robur præterea relinquendum. Et hæc quidem de postremis tribus affectibus dicta sint. Nam ipsædem præsidij profunditas quoq; illa somni, bona ex parte remouebitur. Et si quid fortè deesse uideatur, id per ea quæ de articulorum doloribus dicenda statim sunt, poterit suppleri.

Intentiones ad hos uitādos cōducentes, ut nō est difficile, ex his quæ de ipsis superius diximus elicere, ita difficillimū & penè impossibile eas ita opere exequi, ut optatus inde sequat effectus. Duo enim in hoc difficili negotio essent necessaria, corpus scilicet omni uacare superfluentium humorū quātitate & qualitate: alterum, loca ipsa ad ea quæ redundarint suscipiēda nō esse idonea. Secūdem plerūq; in nostra nō est

constitutum potestate, sed auita quadam & gentili proprietate nobis contingit, ut ad hanc in certa aetate patiendam luem, nascamur parati: quæ res apud Italos pro uerbio locum dedit, ut nobilium, quos nos Gentiles uocamus, malum dicatur. Primum, corpus scilicet penitus mundum custodire, uix inuenias qui facere uel possit, uel uelit: ita uoluptatibus trahimur, & genio indulgemus. Adde etiam quod multa uolentibus occurrunt, quæ nos ab orbita declinare cogunt. A quibus hi maxime læduntur, qui cum hisce doloribus sensuerunt. Quare nobis satis esse debet, si tam belle cum nostro hoc domino conueniamus, ut mitius nobiscum agat. Quod ut consequi hic uir possit, præter congruū uictum, quem partim per seipsum in 20. annis, partim à medicis didicit, uenæ sectione, & multiplicibus purgationibus corpus nitidum & purum reddere conatus est. Ex quibus cum nihil profecerit, tentanda noua præsidia, uictusq; frugalior instituendus. Quare uinum uel penitus dimittendum, uel melicrato diluendum: in quo dum coquitur, aliquid cinamomi unà bulliat: ubi iam coctum fuerit, panis per torrefactionem madefactus immergatur.

Cibum omnem 3. 2. huius pulueris præcedant: Calamenti sicci 3. 1. piperis longi 3. 2. gariophyllorum, maceris ana 3. 1. sacchari quantum omnium aliorum. Omnem uero cibum & potum, huius confecturæ bolus ueluti tegat: Granorum pini 3. 2. pulueris coriandrorum præparatorum 3. 1. maceros 3. s. sacchari resoluti in aqua rosacea 3. 10. Coque simul, & fac bolos pōdere 3. s. In cibo à patria consuetudine paulatim recedat, ita ut uni tantum opsonio assuescat, atq; eo etiam citra 20. fatietatem: post quem duabus horis corpore & animo quiescat. Somnū ita moderet, ut nunquam octauam horam transcendat. A magnis piscibus, caseo, ouis duris, leguminibus abstineat. Concubitu non nisi per magna interualla utatur: quæ etiam non certo tempore metiatur, sed naturali potius concupiscentia præcedente, & alacritate ac leuitate consequente. Accidentia animi uehementia, præcipue uero iram, deuitet. Leniter & rarò ambulet, & rarius stet. Curru potius quam equo uehatur, nec unquā nisi cibo bene concocto. Pistacijs, auellanis, amygdalis, pini nucleis, passulis, uesci potest. Reliquos fructus dimittat. Et hæc quidem de uictus ratione dicta sint.

Quod ad euacuationes uero attinet, uenæ sectio sanitatis tēpore penitus interdicitur. In ipso insultu, si tumores cum febre & obscuro rubore se ostenderit, faciendā. In quo casu eā membri uena secanda, quod nec tunc dolebit, nec antea cōtemporibus dolere cōsueuit. At si nullum in corpore extremo membrum inueniatur, quod expers doloris semper fuerit, per hirudines ani uenis ad motas cōmodior erit sanguinis detractio: quæ tamē undecūq; facta fuerit, selibrā sanguinis non transcendat. Omnis præterea uehemens purgatio dimittēda, sed post uernale æquinoctiū purgatorij medicaminis uice, eclegmatis quatuor uel ad summū sex drachmæ, singulo mane deglutiātur, quod recipit chamæpityos, eupatorij, quod uulgò agrimoniam uocāt, cētaurij ana 3. 1. agarici, senæ, polypodij ana 3. 2. zingiberis 3. 1. s. mellis rosati ex succo rosarū parati lb. s. Medicamentis in tenuissimū puluerem redactis, 40. eclegma paretur, cuius usus sit, donec maiores ingruant calores, in quibus ab omni cessandum medicamēto, quousq; autumnale transierit æquinoctium. Quo transacto aliud eclegma accipiēdum, quod habet: Senæ, rhei barbarici, myrobalanorum citrinarum ana 3. 2. feminis melonis & intybi ana 3. 1. s. maceros 3. 1. diapruron non solutiui lb. s. syrupi ex succo uel infusione rosarum compositi, quantum sufficiat ad reliqua ita cōponenda, ut congruam formam accipiant. Hoc pari modo quo prius sumendum, quoad frigora fiant uehementiora, uel fortè, quod Deus auertat, anniuersarij insultus incipiant. Et hæc quidem sufficere uidentur ad primā intentionem, hoc est, corporis emundationem peragendam. Quæ cum aliquo etiam pacto membra roborent, ad secundam quoq; conducunt: quæ tamen extrorsum ad motis

motis locupletis ho
 rar, in qua rotam
 & post abluoem o
 faciendā. Quibus si
 camenis tunc agen
 menter uel frigida
 sine periculo tepid
 late decocta, lini, alibi
 myrbi, myrri fructus
 cum, anethinum & a
 non est, nisi uehement
 mer quæ minus uir
 is res paratum. Sed
 uel ouorum addit
 femina, uel demum co
 dum iuuabitur. Null
 Quare primo uel lec
 ora euacuandus. E
 Febris, præsentia
 do, congrua adhibe
 atq; cum sola pulian
 lores in suo ferore
 Post quos sensim ad
 nes ad plenam usq; sa
 uo corpore habitus r
 bari grana 3. s. mallica
 ur. Cinamomo suas
 usq; & edat & bibat
 fari Deus, ut ope ulterio
 Ex Ferrar

I O A N N I
 L A R V
 EPIST. I. Ioa
 naturali spirit
 nis & b
 o
 in
 er
 ni
 T
 co
 rim
 fecit in
 disciplina
 conuere. Quare uel
 bitonem ac de pare

motis locupletius hoc modo cōplenda est. Extrema membra crebrò muria abluantur, in qua rosarum folia, saluia, & cupressi nuces paribus portionibus decocta sint: & post ablutionem oliuo salito sunt inungenda. Et hæc quidem sanitatis tempore facienda. Quibus si fortè accessio in totum auferri nequiverit, leuibus etiam medicamentis tunc agendum, ita ut in mitigando dolore narcotica, in repellendo uehementer uel frigida uel sicca, in discutiendo magnopere calida deuitentur. Mitigant sine periculo tepidum calorem habētia, ueluti oua, chamæmelon, medulla panis in lacte decocta, lini, altheæ & maluæ semina. Modicè repellunt rosæ, lentes, lactuca, intybi, myrti fructus & semina. Faciliter discutiunt amygdalinū, liliaceum, sesaminum, anethinum & absinthite oleum. Mitigandus proprijs medicamentis dolor non est, nisi uehementior sit: nam plerunq; ipsa per se repellentia utrunq; agunt: inter quæ munus utrunq; simul explet rosaceum, ex oleo omphacio & incompletis rosis paratum. Sed & ipsum solum omphacinum oliuarum oleum, quibus si uiselli ouorum addantur, & croci parum, & intolerabili existente dolore papaueris semina, uel demum cortices, tum sedando dolorem, tum repellendo, mirum in modum iuuabitur. Nullum tamen horum localium admouendum corpore repleto. Quare primo uel secunda, ut diximus superius, uena, uel sanguis per uenarum anora euacuandus. Et de articulorum doloribus hæc dicta sint.

Febri, præsentia medici desiderat, qui diligenter considerato eius genere & modo, congrua adhibebit auxilia, alterantiaq; potius quam uehementius purgantia: atq; cum sola pitana, uel abluto pane eum nutriet, donec febris & uehementes dolores in suo feruore perdurauerint, quod ferè intra quartum diem solet cōtingere. Post quos sensim ad crassiusculum uictum eum reducet, ita tamen ut uinum & carnes ad plenam usq; sanitatem deuitet. In qua si fortè subtumida facies, uel malus in toto corpore habitus relictus fuerit, singulo, uel saltem tertio quoque die, rhei barbarici grana ʒss. masticata deglutiat: absinthite uino decocto agrimonij diluto, utatur. Cinamomo suas escas condiat, oleo absinthite naturalia membra foueat, parciusq; & edat & bibat, donec pristinus habitus redintegretur: quod ita plenè ei præstet Deus, ut ope ulterius medici non indigeat, cui sit laus & gloria.

30 Ex Ferraria, xv. Ianuarij, M. D. XXXIIII.

IOANNIS MANARDI EPISTO

LARVM MEDICINALIUM LIBER

DECIMVS QVINTVS.

40 EPIST. I. Ioannes Manardus Virgilio Gerardo Bononiensi, de naturali spiritu, & urinæ pingui nubecula, uoluptate, sanguinis & bilis calore, cerebro, sudore, & prægnatibus.

CONCILIAVERANT te mihi pridem cōmunia studia, in quibus intelligebā te non sine magna fruge noctesq; diesq; enixissime insudare. Auxit meam in te beneuolentiam humanissimus ille tuus congressus, & plena omnis officij salutatio. Tanta uero ex tuis cultissimis literis accessio facta est, ut iam in eo albo adamātinis literis te exculperim, potius quam scripserim, in quo eos reponere soleo, qui candidissimos mores cum selectissimis disciplinis (quod ut rarius infelicissimo hoc nostro seculo, ita preciosius) coniunxere. Quare uelim ita existimes, te habere Ferrariæ senem, de quo possis tibi non secus ac de parente cuncta polliceri. Illud tantum cauere debes, ne supra uis

Ee